АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ

емпіричного соціологічного дослідження транскордонного співробітництва

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
Факультет історії та міжнародних відносин
Кафедра міжнародних студій та суспільних комунікацій

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ

емпіричного соціологічного дослідження транскордонного співробітництва

За загальною редакцією доктора соціологічних наук,
Надзвичайного і Повноважного Посла

Сергія Устича

Ужгород 2018

MINISTRY OD EDUCATION AND SCIENCE OF UKRAINE
Uzhhorod National University
Faculty of History and International Relations
Department of International Studies and Public Communication

ANALYSIS OF RESULTS

of an Empirical Sociological Research of Cross-Border Cooperation

Under the general editorship of the Doctor of Sociology,
Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine

Serhii Ustych

Uzhhorod 2018

УДК-327(477.8):316.334.52=161.2(066)

Публікація містить результати досліджень, проведених при грантовій підтримці Державного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом Ф77/3-2018

Публікація містить аплікаційну частину проекту «Новітня історія транскордонного співробітництва в Карпатському регіоні», зокрема, його другого етапу, присвяченого методологічному та методичному забезпеченню емпіричного соціологічного дослідження ТКС. Представлено результати проведеного аналізу вельми актуальної в Україні, найперше в її прикордонних регіонах, проблеми власників автомобілів з іноземною реєстрацією.

Для науковців, студентів, учасників транскордонного співробітництва, представників органів державної влади та місцевого самоврядування.

Керівник авторського колективу – доктор соціологічних наук,
Надзвичайний і Повноважний Посол
Сергій Устич

Рецензенти:

Палінчак М.М. – доктор політичних наук, професор, декан факультету міжнародних економічних відносин ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Артьомов І.В. – кандидат історичних наук, доцент, директор НН Інституту євроінтеграційних досліджень ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Конечний С. – провідний науковий співробітник Інституту суспільних наук Центру суспільних та психологічних наук Словацької академії наук (м.Кошице, Словаччина)

Рекомендовано до друку Вченою радою
ДВНЗ «Ужгородський національний університет»
(протокол №7 від 31.08.2018 р.)

© Колектив авторів, 2018
© ДВНЗ «УжНУ», 2018

UDC-327(477.8):316.334.52=161.2(066)

The publication summarizes the results of research carried out with the grant support of the State Fund for Fundamental Research resulting from the tender project F77/3-2018

The publication covers the applied part of the project "The Contemporary History of Cross-Border Cooperation in the Carpathian Region", in particular, its second phase, devoted to the methodological and practical support of the empirical sociological study of the cross-border cooperation. It presents the results of the conducted analysis of foreign registered car owners' problems, which is highly urgent in Ukraine, especially in its border regions.

It is intended for scientists, students, practitioners of cross-border cooperation, representatives of state authorities and local self-government.

The head of the authors' team: Doctor of Sociology,
Ambassador Extraordinary and Plenipotentiary of Ukraine
Serhii Ustych

Reviewers:

Palinchak M.M. - Doctor of Political Sciences, Professor, Dean of the Faculty of International Economic Relations, State Higher Educational Institution "Uzhhorod National University"

Artyomov I.V. – PhD (History), Associate Professor, Director of the Institute of Euro-Integration Studies, State Higher Educational Institution "Uzhhorod National University"

Konjechny S. - Leading researcher at the Institute of Social Sciences at the Center for Social and Psychological Sciences, the Slovak Academy of Sciences (Kosice, Slovakia)

Recommended for publication by the Academic Council
of the State Higher Educational Institution «Uzhhorod National University»
(minutes No.7 as of August 31-st, 2018)

© «UzhNU», 2018

ЗМІСТ

Вступ (С. Устич) 8

Розділ перший. Результати пілотного емпіричного соціологічного дослідження «Новітня історія транскордонного співробітництва в Карпатському регіоні» (С. Устич, Ф. Шандор, О. Бенчак) 9

Розділ другий. Аналіз результатів пілотного емпіричного соціологічного дослідження (С. Устич, Ф. Шандор, О. Бенчак) 38

Розділ третій. Соціологічний портрет власника автомобіля з іноземною реєстрацією (М. Шелемба, М. Зан) 45

Висновки (С. Устич) 61

Література 63

CONTENTS

Introduction (S.Ustych) 8

Section One. Results of the Pilot Empirical Sociological Study "The Contemporary History of Cross-border Cooperation in the Carpathian Region" (S. Ustych, F. Shandor, O. Benchak) 9

Section Two. Analysis of the Results of a Pilot Empirical Sociological Study (S. Ustych, F. Shandor, O. Benchak) 38

Section Three. A Sociological Portrait of a Foreign Registered Car's Owner (M. Shelemba, M. Zan) 45

Conclusions (S.Ustych) 61

Literature 63

ВСТУП

Пропоноване увазі читача *системне емпіричне соціологічне дослідження* стану й тенденцій розвитку транскордонного співробітництва в Карпатському регіоні *проведено на прикладі аналізу взаємодії населення Закарпатської області України з жителями сусідніх регіонів Словаччини – Кошицького та Пряшівського країв.*

О*сновною метою цього дослідження стала соціальна апробація* теоретико-методологічних та методичних засад, розроблених авторами монографії «*Емпіричне соціологічне дослідження транскордонного співробітництва у Карпатському регіоні*».

У ході цієї апробації визначено позитивні сторони емпіричного дослідження, а також ідентифіковано його проблеми і труднощі з тим, щоб врахувати і попередити їх у майбутніх моніторингових аналізах транскордонних процесів. У цьому полягає *пілотний* характер проведеного опитування.

Емпіричне соціологічне дослідження проведено в рамках реалізації проекту «Новітня історія транскордонного співробітництва в Карпатському регіоні», що виконується при грантовій підтримці Державного фонду фундаментальних досліджень за конкурсним проектом Ф-77/3-2018 кафедрою міжнародних студій та суспільних комунікацій факультету історії та міжнародних відносин Ужгородського національного університету (завідувач кафедри та керівник проекту – д. соц.н., Надзвичайний і Повноважний Посол С. Устич, менеджер проекту – викладач О. Бенчак).

Окрім цього, в публікації містяться результати соціологічного опитування з украй актуальної для населення прикордонних областей, та й загалом України проблеми власників автомобілів з іноземною реєстрацією. Опитування проведено к.політ.н., доцентом М.Шелембою та к.політ.н., доцентом М.Заном.

С. Устич

С. Устич, Ф. Шандор, О. Бенчак

РОЗДІЛ ПЕРШИЙ.

Результати пілотного емпіричного соціологічного дослідження «Новітня історія транскордонного співробітництва» в Закарпатській областіУкраїни

Отримано анкет: 500.
Роздано інтерв'юерам: 500 анкет.
Повернено: 498 анкет.
Пройшло фільтри SPSS: 467.
Вибірка: генеральна сукупність.
Метод: випадкове число.
Регіон: всі райони-13, всі міста - 10, населені пункти більше 2,5 тисячі жителів.

Q-UA 1.

Скільки років Ви постійно проживаєте в цьому регіоні?

				Валідний процент	
Валідні	Усе життя			66.4	
	Більше 20 років			10.5	
	Менше 5 років			9.9	
	Від 10 до 20 років			9.6	
	Від 5 до 10 років			3.4	
	Важко відповісти/відмова від відповіді			.2	
	Всього			100.0	

Q-UA 2.

Скільки років Ваша сім'я постійно проживає в цьому регіоні?

				Валідний процент	
Валідні	Усе життя			71.2	
	Більше 20 років			10.1	
	Менше 5 років			6.8	

	Від 10 до 20 років			5.7	
	Важко відповісти/відмова від відповіді			3.5	
	Від 5 до 10 років			2.7	
	Всього			100.0	

Q-UA 3.

Яке значення особисто для Вас та Вашої сім'ї мають відносини жителів Закарпаття з жителями прикордонних територій сусідньої Словаччини?

				Валідний процент	
Валідні	Мало важливе			34.7	
	Достатньо важливе			33.2	
	Практично не мають значення			19.1	
	Дуже важливе			10.9	
	Важко відповісти / відмова від відповіді			2.1	
	Всього			100.0	

Q-UA 4.

Наскільки Ви вважаєте себе поінформованим щодо нинішніх відносин між жителями Закарпаття та прикордонних територій сусідньої Словаччини?

			Проценти		
Валідні	Не дуже добре поінформований		48,6		
	Взагалі не поінформований		35,3		
	Добре поінформований		13,7		
	Важко відповісти/ відмова від відповіді		2.4		
	Всього		100.0		

Q-UA 4.1.

Наскільки Ви вважаєте себе поінформованим щодо програм транскордонного співробітництва в рамках Європейського інструменту сусідства і партнерства (ЄІСП) (2007-2013 рр.) та Європейського інструменту сусідства ЄІС (2014-2020 рр.)?

				Валідний процент	
Валідні	Взагалі не проінформований			56.3	
	Не дуже добре проінформований			36.4	

	Добре проінформований			6.3	
	Важко відповісти/ відмова від відповіді			1.0	
	Всього			100.0	

Q-UA 4.2.

Наскільки Ви вважаєте себе поінформованим про проекти словацько-українського транскордонного співробітництва, що фінансуються за допомоги Норвезького фінансового механізму та державного бюджету Словацької республіки?

				Валідний процент	
Валідні	Взагалі не проінформований			59.3	
	Не дуже добре проінформований			33.0	
	Добре проінформований			5.0	
	Важко відповісти/ відмова від відповіді			2.7	
	Всього			100.0	

Q-UA 5.

З яких джерел Ви отримуєте інформацію про відносини між жителями Закарпаття та прикордонних територій сусідньої Словаччини?

				Валідний процент	
Валідні	Інтернет			23.1	
	Місцеве телебачення			18.4	
	Місцеві друковані видання			15.8	
	Загальнонаціональне телебачення			12.1	
	Місцеве радіо			9.5	
	Не отримую інформації взагалі			7.6	
	Спілкування з родичами/друзями/колегами			5.4	
	Загальнонаціональні друковані видання			4.5	
	Особистий досвід (подорожі/відпочинок, бізнесові чи культурні контакти/ спортивні події)			2.4	
	Відвідані конференції/семінари			0.6	
	Важко відповісти / відмова від відповіді			0.4	
	Інше			0.2	
	Всього			100.0	

Q-UA 6.

Чи маєте Ви можливість отримувати інформацію, що надходить із телепрограм сусідньої Словаччини?

				Валідний процент	
Валідні	Так			56.4	
	Ні			22.2	
	Не користуюся			21.4	
	Всього			100.0	

Q-UA 6.1.

Чи маєте Ви можливість отримувати інформацію, що надходить із радіопрограм сусідньої Словаччини?

				Валідний процент	
Валідні	Ні			36.2	
	Не користуюся			34.1	
	Так			29.7	
	Всього			100.0	

Q-UA 6.2.

Чи маєте Ви можливість отримувати інформацію, що надходить із друкованих джерел сусідньої Словаччини?

				Валідний процент	
Валідні	Не користуюся			38.2	
	Ні			34.1	
	Так			27.7	
	Всього			100.0	

Q-UA 7.

На Ваш погляд, наскільки об'єктивно в ЗМІ висвітлюється тема відносин між жителями прикордонних територій України та сусідньої Словаччини?

				Валідний процент	
Валідні	Частково об'єктивно			53.3	
	Цілком об'єктивно			16.4	
	Важко відповісти/ відмова від відповіді			15.6	
	Зовсім не об'єктивно			14.7	
	Всього			100.0	

Q-UA 8.

Як Ви вважаєте, транскордонне співробітництво після укладення Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом відповідає найперше інтересам?

				Валідний процент	
Валідні	Найперше, інтересам всього Європейського Союзу			16	
	Найперше, інтересам України			14	
	Взаємним інтересам ЄС, України та сусідніх з нею країн, зокрема, Словаччини			14	
	Найперше, інтересам сусідніх з Україною країн, зокрема, Словаччини			13	
	Важко відповісти/ відмова від відповіді			44	
	Не відповідає інтересам жодної з країн			1	
	Інше			5	
	Всього			100,0	

Q-UA 9.

Який вплив мають історичні відносини Словаччини та України на сучасне транскордонне співробітництво їх сусідніх регіонів?

				Валідний процент	
Валідні	Скоріше позитивний			54.4	
	Однозначно позитивний			26.2	
	Скоріше негативний			9.8	
	ВВ			8.7	
	Однозначно негативний			.9	
	Всього			100.0	

Q-UA 10.

Як Ви можете оцінити рівень транскордонного співробітництва Закарпаття із сусідніми регіонами Словаччини у економічній сфері (прикордонна торгівля, інвестиції, спільні підприємства тощо)?

				Валідний процент	
Валідні	Середній			58.9	
	Високий			28.7	
	Низький			6.7	
	Важко відповісти			5.7	
	Всього			100.0	

Q-UA 11.

На Ваш погляд, який вплив на транскордонне співробітництво сусідніх регіонів України та Словаччини має запровадження безвізового режиму між Україною та Європейським Союзом ?

				Валідний процент	
Валідні	Однозначно позитивний			19	
	Скоріше позитивний			26	
	Скоріше негативний			2	
	Однозначно негативний			0	
	ВАЖКО ВІДПОВІСТИ / ВІДМОВА ВІД ВІДПОВІДІ			53	
	Всього			100,0	

Q-UA 12.

На Ваш погляд, який вплив на транскордонне співробітництво сусідніх регіонів України та Словаччини має ускладнення останнім часом двохсторонніх українсько-польських та українсько-угорських відносин?

				Валідний процент	
Валідні	Буде мати негативний вплив			11	
	Буде мати позитивний вплив			26	
	Не матиме впливу			6	
	Важко відповісти/ відмова від відповіді			57	
	Всього			100.0	

Q-UA 13.

Наскільки Ви задоволені можливостями та умовами відвідування сусідньої Словаччини?

				Валідний процент	
Валідні	Не знаю/ не відвідую сусідні країни			44.7	
	Частково задовлений			19.7	
	Повністю задоволений			19.2	
	Наскільки задоволений, настільки ж і незадовлений			8.2	
	Частково незадовлений			3.7	
	Зовсім не задоволений			2.8	
	Важко відповісти/ відмова від відповіді			1.7	
	Всього			100.0	

Q-UA 14.

Чи виникали у Вас проблеми із виїздом до сусідньої Словаччини?

				Валідний процент	
Валідні	Не знаю/ не відвідую сусідні країни			47.9	
	Ні			33.1	
	Так			17.0	
	Важко відповісти/ відмова від відповіді			2.0	
	Всього			100.0	

Q-UA 15.

Якщо проблеми виникали, то які саме?

				Валідний процент	
Валідні	Не знаю/ не відвідую сусідні країни			56.5	
	Тривале очікування перетину кордону			14.8	
	Важко відповісти, відмова від відповіді			13.6	
	Проблеми із отриманням візи			8.5	
	Проблеми пов'язані із проходженням митного контролю			2.8	
	Проблеми, пов'язані із проходженням паспортного контролю			2.0	
	Інше			1.8	
	Всього			100.0	

Q-UA 16.

Оцініть роботу митної служби України, що забезпечує перетин державного кордону із Словаччиною.

				Валідний процент	
Валідні	Не відвідував			31.7	
	Задовільно			26.5	
	Добре			16.4	
	Незадовільно			10.3	
	Дуже погано			8.8	
	Дуже добре			5.7	
	Важко відповісти			.6	
	Всього			100.0	

Q-UA 17.

Оцініть роботу прикордонної служби України, що забезпечує перетин державного кордону із Словаччиною.

				Валідний процент	
Валідні	Не відвідував			31.0	
	Задовільно			21.8	
	Добре			21.5	
	Незадовільно			11.6	
	Дуже погано			6.6	
	Дуже добре			6.6	
	Важко відповісти			.9	
	Всього			100.0	

Q-UA 17.1.

Оцініть роботу інших служб України, що забезпечують перетин державного кордону із Словаччиною

				Валідний процент	
Валідні	Не відвідував			31.6	
	Добре			22.0	
	Задовільно			20.7	
	Погано			11.6	
	дуже погано			6.7	
	Дуже добре			5.4	
	Важко відповісти			2.0	
	Всього			100.0	

Q-UA 18.

Оцініть роботу митної служби Словаччини, що забезпечує перетин державного кордону із Україною.

				Валідний процент	
Валідні	Не відвідував			40.5	
	Добре			22.5	
	Задовільно			16.4	
	Дуже добре			9.4	
	Незадовільно			6.1	
	Дуже погано			3.9	
	Важко відповісти			1.2	
	Всього			100.0	

Q-UA 18.1.

Оцініть роботу прикордонної служби Словаччини, що забезпечує перетин державного кордону із Україною.

				Валідний процент	
Валідні	Не відвідував			41.2	
	Добре			20.6	
	Задовільно			15.3	
	Дуже добре			13.1	
	Незадовільно			6.2	
	Дуже погано			2.9	
	Важко відповісти			.7	
	Всього			100.0	

Q-UA 18.2.

Оцініть роботу інших служб Словаччини, що забезпечують перетин державного кордону із Україною.

				Валідний процент	
Валідні	Не відвідував			46.0	
	Добре			20.4	
	Задовільно			12.9	
	Дуже добре			11.3	
	Незадовільно			4.2	
	Дуже погано			2.7	
	Важко відповісти			2.5	
	Всього			100.0	

Q-UA 19.

Оцініть роботу Генерального консульства Словаччини в м.Ужгород, що здійснює візове обслуговування жителів Закарпатської області

				Валідний процент	
Валідні	Не відвідував			43.9	
	Добре			24.6	
	Задовільно			12.6	
	Дуже добре			11.1	
	Незадовільно			4.1	
	Важко відповісти			2.2	
	Дуже погано			1.5	
	Всього			100.0	

Q-UA 20.

Які, на Вашу думку, є недоліки в роботі прикордонної та митної служб України?

				Валідний процент	
Валідні	Не знаю/ не відвідую			28.4	
	Корупція (хабарництво) серед працівників			22.1	
	Повільне і байдуже обслуговування			12.6	
	Недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення			10.8	
	Недостатній рівень культури обслуговування			9.1	
	Високий рівень бюрократії			7.8	
	Важко відповісти / відмова від відповіді			5.6	
	Нема недоліків			3.0	
	Інше			.6	
	Всього			100.0	

Q-UA 21.

Які, на Вашу думку, є недоліки в роботі консульської, прикордонної та митної служб Словаччини?

				Валідний процент	
Валідні	Не знаю/ не відвідую			36.5	
	Повільне і байдуже обслуговування			17.9	
	Нема недоліків			14.0	
	Важко відповісти / відмова від відповіді			9.2	
	Недостатній рівень культури обслуговування			6.8	
	Високий рівень бюрократії			6.3	
	Корупція (хабарництво) серед працівників			5.9	
	Недостатній рівень матеріально-технічного забезпечення			2.6	
	Інше			.8	
	Всього			100.0	

Q-UA 22.

Наскільки, на Ваш погляд, забезпечені права національних меншин (різних національностей), що проживають на Зарпатті?

				Валідний процент	
Валідні	Забезпечені в основному			51.9	
	Забезпечені повністю			24.0	
	Скоріше не забезпечені			16.5	
	Важко відповісти/ відмова від відповіді			3.9	
	Повністю не забезпечені			3.7	
	Всього			100.0	

Q-UA 23.

Як у Вашому населеному пункті ставляться до представників національних меншин?

				Валідний процент	
Валідні	В основному толерантно (поважно), однак іноді трапляються конфлікти			49.6	
	Повністю толерантно (поважно)			43.3	
	Ставляться не толерантно (не поважно)			5.0	
	Важко відповісти / відмова від відповіді			2.1	
	Всього			100.0	

Q-UA 24.

Як Ви ставитесь до змішаних шлюбів із представниками іншої національності?

				Валідний процент	
Валідні	повністю позитивно			36.9	
	нейтрально			30.5	
	переважно позитивно			24.0	
	переважно негативно			5.6	
	повністю негативно			2.4	
	важко відповісти/ відмова від відповіді			.6	
	Всього			100.0	

Q-UA 25.

Наскільки в Закарпатській області забезпечені права різних релігійних конфесій (людей різного віросповідування)?

				Валідний процент	
Валідні	Забезпечені в основному			46.2	
	Забезпечені повністю			37.0	
	Скоріше не забезпечені			8.7	
	Важко відповісти/ відмова від відповіді			5.0	
	Повністю не забезпечені			3.1	
	Всього			100.0	

Q-UA 26.

Чи доводилося Вам особисто, членам Вашої сім'ї або родичам стикатися у Вашому населеному пункті з проявами дискримінації за мовною ознакою?

				Валідний процент	
Валідні	Ні			75.3	
	Так			18.8	
	Важко відповісти/відмова			5.9	
	Всього			100.0	

Q-UA 27.

Чи доводилося Вам особисто, членам Вашої сім'ї або родичам стикатися у Вашому населеному пункті з проявами дискримінації за етнічною ознакою?

				Валідний процент	
Валідні	Ні			80.9	
	Так			12.3	
	Важко відповісти/відмова			6.8	
	Всього			100.0	

Q-UA 27.1.

Чи доводилося Вам особисто, членам Вашої сім'ї або родичам стикатися у Вашому населеному пункті з проявами дискримінації за віросповіданням?

				Валідний процент	
Валідні	Ні			75.3	
	Так			16.3	
	Важко відповісти/відмова			8.4	
	Всього			100.0	

Q-UA 28.

Чи доводилося Вам особисто, членам Вашої сім'ї або родичам стикатися у Словаччині з проявами дискримінації за мовною ознакою?

				Валідний процент	
Валідні	Ні			47.2	
	Не знаю/не відвідував			39.8	
	Так			9.1	
	Важко відповісти/відмова			3.9	
	Всього			100.0	

Q-UA 28.1.

Чи доводилося Вам особисто, членам Вашої сім'ї або родичам стикатися у Словаччині з проявами дискримінації за етнічною ознакою?

				Валідний процент	
Валідні	Ні			50.3	
	Не знаю/не відвідував			40.9	
	Важко відповісти/відмова			4.6	
	Так			4.2	
	Всього			100.0	

Q-UA 28.2.

Чи доводилося Вам особисто, членам Вашої сім'ї або родичам стикатися у Словаччині з проявами дискримінації за віросповідуванням?

				Валідний процент	
Валідні	Ні			51.7	
	Не знаю/не відвідував			40.6	
	Важко відповісти/відмова			4.4	
	Так			3.3	
	Всього			100.0	

Q-UA 29.

Як Ви можете оцінити рівень транскордонного співробітництва Закарпаття із сусідніми регіонами Словаччини у сфері боротьби із стихійними лихами та у сфері охорони навколишнього середовища (спільне будівництво протипаводкових споруд, реалізація екологічних програм)?

				Валідний процент	
Валідні	Середній			52.6	
	Важко відповісти/ відмова/ не знаю			21.5	

	Низький			14.4	
	Високий			11.5	
	Всього			100.0	

Q-UA 30.

Як Ви можете оцінити рівень транскордонного співробітництва Закарпаття із сусідніми регіонами Словаччини у сфері боротьби із злочинністю (боротьба проти контрабанди, нелегальної міграції, корупції)?

				Валідний процент	
Валідні	Середній			47.7	
	Важко відповісти/ відмова/ не знаю			21.7	
	Низький			19.4	
	Високий			11.2	
	Всього			100.0	

Q-UA 31.1.

Наскільки Важливим для населення Закарпаття та прикордонних територій сусідньої Словаччини є ретельне збереження історичних, культурних, релігійних пам'яток, родових могил?

				Валідний процент	
Валідні	Дуже важливо			43.7	
	Важливо			24.6	
	Досить важливо			17.8	
	Не важливо			8.7	
	Зовсім не важливо			4.1	
	Важко відповісти			1.1	
	Всього			100.0	

Q-UA 31.2.

Наскільки Важливим для населення Закарпаття та прикордонних територій сусідньої Словаччини є свобода віросповідування, вільний доступ до богослужіння по обидві сторони кордону?

				Валідний процент	
Валідні	Дуже важливо			44.4	
	Важливо			25.1	
	Досить важливо			16.8	
	Не важливо			8.4	

	Зовсім не важливо			4.4	
	Важко відповісти			.9	
	Всього			100.0	

Q-UA 31.3.

Наскільки Важливим для населення Закарпаття та прикордонних територій сусідньої Словаччини є традиція великої кількості змішаних шлюбів, що проживають з обох сторін кордону?

				Валідний процент	
Валідні	Досить важливо			29.4	
	Важливо			28.1	
	Дуже важливо			17.6	
	Не важливо			13.3	
	Зовсім не важливо			10.5	
	Важко відповісти			1.1	
	Всього			100.0	

Q-UA 31.4.

Наскільки Важливим для населення Закарпаття та прикордонних територій сусідньої Словаччини є спільне реагування на надзвичайні ситуації, спільні природоохоронні заходи та управління життєво важливими ресурсами?

				Валідний процент	
Валідні	Дуже важливо			48.4	
	Важливо			29.1	
	Досить важливо			13.1	
	Не важливо			5.3	
	Зовсім не важливо			3.1	
	Важко сказати			1.0	
	Всього			100.0	

Q-UA 31.5.

Наскільки Важливим для населення Закарпаття та прикордонних територій сусідньої Словаччини є чітке, прозоре виконання закону про статус транскордонних територій, сприяння вільному пересуванню людей і товарів через кордон?

				Валідний процент	
Валідні	Дуже важливо			46.6	
	Важливо			26.6	

	Досить важливо			16.8	
	Не важливо			4.8	
	Зовсім не важливо			3.2	
	Важко відповісти			2.0	
	Всього			100.0	

Q-UA 31.6.

Наскільки Важливим для населення Закарпаття та жителів прикордонних територій сусідньої Словаччини є мережа сучасних і недорогих засобів зв'язку (мобільного зв'язку та доступу до мережі інтернет?

				Валідний процент	
Валідні	Дуже важливо			39.1	
	Важливо			28.2	
	Досить важливо			16.2	
	Не важливо			9.2	
	Зовсім не важливо			5.0	
	Важко відповісти			2.3	
	Всього			100.0	

Q-UA 31.7.

Наскільки Важливим для населення Закарпаття та прикордонних територій сусідньої Словаччини є те, щоб прикордонні регіони працювали як єдиний економічний простір, обсяги прикордонної торгівлі були значними і постійно розширювалися?

				Валідний процент	
Валідні	Дуже важливо			47.7	
	Важливо			27.0	
	Досить важливо			14.0	
	Не важливо			6.5	
	Зовсім не важливо			2.8	
	Важко відповісти			2.0	
	Всього			100.0	

Q-UA 31.8.

Наскільки Важливим для населення Закарпаття та прикордонних територій сусідньої Словаччини є відсутність віз для перетину кордону?

				Валідний процент	
Валідні	Дуже важливо			69.1	
	Важливо			11.3	

	Досить важливо			9.0	
	Не важливо			5.2	
	Зовсім не важливо			2.8	
	Важко відповісти			2.6	
	Всього			100.0	

Q-UA 31.9.

Наскільки Важливим для населення Закарпаття та прикордонних територій сусідньої Словаччини є достатня кількість контрольно-пропускних пунктів для швидкого перетину кордону?

				Валідний процент	
Валідні	Дуже важливо			62.5	
	Важливо			17.6	
	Досить важливо			12.8	
	Зовсім не важливо			3.0	
	Не важливо			2.6	
	Важко відповісти			1.5	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.

Чи вистачає Вам особисто впевненості, що не буде міжнаціональних конфліктів?

				Валідний процент	
Валідні	Не вистачає			40.9	
	Важко сказати, вистачає чи ні			37.2	
	Вистачає			18.0	
	Не цікавить			3.9	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.1.

Чи вистачає Вам особисто взаєморозуміння між людьми різних національностей?

				Валідний процент	
Валідні	Важко сказати, вистачає чи ні			34.1	
	Не вистачає			33.5	
	Вистачає			29.6	
	Не цікавить			2.8	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.2.

Чи вистачає Вам особисто можливості долучатися до своєї національної культури?

				Валідний процент	
Валідні	Вистачає			48.5	
	Важко сказати, вистачає чи ні			31.2	
	Не вистачає			14.4	
	Не цікавить			5.9	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.3.

Чи вистачає Вам особисто роботи, що підходить?

				Валідний процент	
Валідні	Не вистачає			40.0	
	Вистачає			30.5	
	Важко сказати, вистачає чи ні			24.7	
	Не цікавить			4.8	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.4.

Чи вистачає Вам особисто можливості мати додатковий заробіток?

				Валідний процент	
Валідні	Не вистачає			43.8	
	Вистачає			26.7	
	Важко сказати, вистачає чи ні			24.0	
	Не цікавить			5.5	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.5.

Чи вистачає Вам особисто можливості працювати з повною віддачею?

				Валідний процент	
Валідні	Вистачає			32.5	
	Важко сказати, вистачає чи ні			32.4	
	Не вистачає			30.2	
	Не цікавить			4.9	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.6.

Чи вистачає Вам особисто можливості повноцінно проводити відпустку?

				Валідний процент	
Валідні	Не вистачає			35.3	
	Вистачає			33.9	
	Важко сказати, вистачає чи ні			24.6	
	Не цікавить			6.2	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.7.

Чи вистачає Вам особисто повноцінного дозвілля?

				Валідний процент	
Валідні	Вистачає			38.1	
	Важко сказати, вистачає чи ні			29.9	
	Не вистачає			24.2	
	Не цікавить			7.8	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.8.

Чи вистачає Вам особисто необхідного одягу?

				Валідний процент	
Валідні	Вистачає			53.1	
	Важко сказати, вистачає чи ні			21.9	
	Не вистачає			15.0	
	Не цікавить			10.0	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.9.

Чи вистачає Вам особисто необхідних меблів?

				Валідний процент	
Валідні	Вистачає			54.7	
	Важко сказати, вистачає чи ні			20.3	
	Не вистачає			14.5	
	Не цікавить			10.5	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.10.

Чи вистачає Вам особисто можливості купувати найнеобхідніші продукти?

				Валідний процент	
Валідні	Вистачає			59.2	
	Важко сказати, вистачає чи ні			21.8	
	Не вистачає			13.0	
	Не цікавить			6.0	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.11.

Чи вистачає Вам особисто можливості харчуватися відповідно до своїх смаків?

				Валідний процент	
Валідні	Вистачає			45.5	
	Важко сказати, вистачає чи ні			24.7	
	Не вистачає			24.5	
	Не цікавить			5.3	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.12.

Чи вистачає Вам особисто хорошого житла?

				Валідний процент	
Валідні	Вистачає			49.2	
	Не вистачає			23.0	
	Важко сказати, вистачає чи ні			22.7	
	Не цікавить			5.1	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.13.

Чи вистачає Вам особисто справедливої оцінки заслуг людини перед суспільством?

				Валідний процент	
Валідні	Важко сказати, вистачає чи ні			33.6	
	Не вистачає			32.8	
	Вистачає			26.3	
	Не цікавить			7.3	
	Всього			100.0	

Q-UA 31.14.

Чи вистачає Вам особисто дотримання в країні прав людини?

				Валідний процент	
Валідні	Не вистачає			32.7	
	Важко сказати, вистачає чи ні			32.7	
	Вистачає			31.1	
	Не цікавить			3.5	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.15.

Чи вистачає Вам особисто норм і цінностей, які об'єднують людей в державі та суспільстві?

				Валідний процент	
Валідні	Важко сказати, вистачає чи ні			33.9	
	Вистачає			31.9	
	Не вистачає			26.7	
	Не цікавить			7.5	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.16.

Чи вистачає Вам особисто вміння жити в нових суспільних умовах?

				Валідний процент	
Валідні	Важко сказати, вистачає чи ні			38.2	
	Вистачає			31.0	
	Не вистачає			24.6	
	Не цікавить			6.2	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.17.

Чи вистачає Вам особисто впевненості в своїх силах?

				Валідний процент	
Валідні	Вистачає			48.0	
	Важко сказати, вистачає чи ні			29.4	
	Не вистачає			19.3	
	Не цікавить			3.3	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.18.

Чи вистачає Вам особисто рішучості у досягнення своїх цілей?

				Валідний процент	
Валідні	Вистачає			47.7	
	Важко сказати, вистачає чи ні			26.6	
	Не вистачає			22.0	
	Не цікавить			3.7	
	Всього			100.0	

Q-UA 32.19.

Чи вистачає Вам особисто упевненості у власному майбутньому?

				Валідний процент	
Валідні	Не вистачає			40.8	
	Важко сказати, вистачає чи ні			28.2	
	Вистачає			26.6	
	Не цікавить			4.4	
	Всього			100.0	

ДЕМОГРАФІЧНИЙ БЛОК

D-UA 1.

Стать респондента

				Валідний процент	
Валідні	Жінка			53.1	
	Чоловік			46.9	
	Всього			100.0	

D-UA 2.

Ваш вік?

				Валідний процент	
Валідні	18			10.3	
	20			9.0	
	19			7.7	
	21			5.1	
	23			3.2	
	22			3.0	
	37			2.8	
	38			2.8	
	36			2.6	
	25			2.4	
	32			2.4	
	40			2.4	
				2.1	
	26			2.1	
	27			2.1	
	28			2.1	
	29			1.7	
	31			1.7	
	30			1.5	
	33			1.5	
	34			1.5	
	41			1.5	
	43			1.5	
	48			1.5	
	35			1.3	
	42			1.3	
	45			1.3	

17			1.1	
24			1.1	
39			1.1	
47			1.1	
50			1.1	
53			1.1	
55			1.1	
57			1.1	
44			.9	
46			.9	
49			.9	
51			.9	
63			.9	
52			.6	
64			.6	
67			.6	
69			.6	
16			.4	
58			.4	
62			.4	
65			.4	
66			.4	
68			.4	
70			.4	
71			.4	
73			.4	
74			.4	
54			.2	
56			.2	
59			.2	
60			.2	
61			.2	
72			.2	
75			.2	
76			.2	
80			.2	
Всього			100.0	

D-UA 3.

Який найвищий рівень освіти Ви отримали?

				Валідний процент	
Валідні	Повна середня освіта (атестат про повну середню освіту за 10-11 класів середньої школи)			24.2	
	Середня спеціальна освіта (училище, коледж, технікум)			20.8	
	Повна вища освіта (спеціаліст)			19.7	
	Повна вища освіта (магістр)			14.2	
	Базова вища освіта (бакалавр)			13.6	
	Неповна середня освіта (атестат за 8-9 класів середньої школи)			3.0	
	Додаткове навчання на базі повної середньої освіти (професійні, загальноосвітні курси і т.д.)			2.8	
	Неповна початкова освіта (менше 4-х класів середньої школи)			1.5	
	Аспіарантура, вчена ступінь			.2	
	Всього			100.0	

D-UA 4.

Як би Ви могли охарактеризувати своє сімейне становище?

				Валідний процент	
Валідні	Одружений/одружена			44.8	
	Неодружений/неодружена, ніколи не мешкав/ не мешкала з партнером			25.2	
	Неодружений/неодружена наразі проживаю з партнером			8.9	
	Вдівець/вдова			4.0	
	Відмова від відповіді			3.7	
	Неодружений/неодружена, раніше проживав/ проживала з партнером			3.5	
	Розлучений/розлучена			3.3	
	Повторний шлюб			2.6	
	Розійшлись			2.4	
	Інше			1.7	
	Всього			100.0	

D-UA 5.

Основний вид Вашої діяльності?

				Валідний процент	
Валідні	Оплачувана робота (найманий працівник, самозайнятий, сезонна робота, тимчасова робота, сімейний бізнес, підприємець)			53.9	
	Навчання (не оплачується робо-тодавцем) включаючи канікули			24.3	
	Без роботи, але активно шукаю роботу			6.7	
	На пенсії (за віком)			4.3	
	Домашня робота, піклування про дітей чи інших людей			3.4	
	На пенсії за станом здоров'я (хворий чи не дієздатний)			3.0	
	Інше			2.0	
	Без роботи, хочу працювати, але активно не шукаю роботу			1.3	
	Відмова від відповіді			1.1	
	Всього			100.0	

D-UA 6.

До якого виду професійної діяльності Ви могли б себе віднести?

				Валідний процент	
Валідні	Професійна робота, спеціаліст, заняття , яке потребує вищої освіти (лікар, вчитель, інженер)			34.1	
	Керівник вищої та середньої лан-ки (директор, начальник відділу, є в підпорядкуванні люди)			12.2	
	Приватний zідприємець, фермер (власник бізнесу)			11.7	
	Робітник у сільському господарстві			9.0	
	Кваліфікований робітник (майс-тер, механік, електрик, виробник знарядь праці, водій, продавець)			8.2	

	Службовець, в тому числі і державний, середнього та низького рангу (секретар, клерк, офіс менеджер)			7.7	
	Відмова від відповіді			5.7	
	Некваліфікований робітник (різноробочий, некваліфікований робітник, прибиральниця, охоронець)			4.5	
	Службовець, в тому числі і державний, високого рангу			3.7	
	Працівник поліції, митниці, військовослужбовець, прикордонник і т.д.			1.7	
	Інше			1.5	
	Всього			100.0	

D-UA 7.

Характеристика матеріального становища Вашої сім'ї

				Валідний процент	
Валідні	Вистачає на все необхідне			47.2	
	Вистачає тільки на прожиття			24.7	
	Живемо у повному достатку			11.9	
	Відмова від відповіді			9.1	
	Вистачає лише на продукти харчування			7.1	
	Всього			100.0	

D-UA 8.

До якої національності Ви себе відносите?

				Валідний процент	
Валідні	Українець(-ка)			89.8	
	Угорець (-ка)			3.2	
	Русин (-ка)			3.1	
	Відмова			1.3	
	Єврей (-ка)			1.0	
	Словак (-ка)			.6	
	Румун (-ка)			.4	
	Інше			.4	
	Ром (-ка)			.2	
	Всього			100.0	

D-UA 9.

Якою мовою Ви найчастіше розмовляєте вдома?

				Валідний процент	
Валідні	Українська			93.7	
	Інша			3.7	
	Угорська			1.3	
	Російська			.9	
	Румунська			.2	
	Відмова			.2	
	Всього			100.0	

D-UA 10.

Чи відносили Ви себе коли-небудь до певної релігії чи віросповідання?

				Валідний процент	
Валідні	Так			86.4	
	Ні			9.1	
	Важко відповісти/ відмова від відповіді			4.5	
	Всього			100.0	

D-UA 11.

До якої саме релігії Ви себе відносите?

				Валідний процент	
Валідні	Православна церква (патріархат не важливий)			54.4	
	Греко-католицька церква			18.4	
	Римо-католицька церква			7.0	
	Інша християнська церква (Свідки Ієгови, суботники, Церква Христа, п'ятидесятники)			3.9	
	Православний християнин без поділу на конфесії			3.7	
	Атеїст			3.5	
	Відмова від відповіді			3.5	
	Протестантська церква			2.8	
	Християнин без поділу на конфесії			2.2	
	Інше			.4	
	Мусульманська віра			.2	
	Всього			100.0	

D-UA 12.

Окрім вінчання чи похорону, як часто Ви відвідуєте релігійні служби?

				Валідний процент	
Валідні	Раз на тиждень			23.9	
	Тільки на окремі свята			21.3	
	Приблизно раз на місяць			18.7	
	Кожні 2-3 місяці			11.5	
	Приблизно раз на рік			8.9	
	Більше, ніж один раз на тиждень			7.6	
	Відмова від відповіді			4.6	
	Рідше			2.8	
	Ніколи			0.7	
	Всього			100,0	

Ф. Шандор, С. Устич, О. Бенчак

РОЗДІЛ ДРУГИЙ.
Аналіз результатів пілотного емпіричного соціологічного дослідження «Новітня історія транскордонного співробітництва в Карпатському регіоні»

В рамках проекту «Новітня історія транскордонного співробітництва в Карпатському регіоні» було розроблено інструментарій для проведення моніторингового емпіричного соціологічного дослідження, який ставить собі на меті вивчити через призму аналізу громадської думки населення Закарпатської області України основні складові українсько-словацького транскордонного співробітництва.

Виходячи із прийнятого в європейському співтоваристві визначення поняття «транскордонне співробітництво», під яким розуміють будь-які спільні дії, спрямовані на посилення і поглиблення добросусідських відносин між територіальними общинами або властями, які знаходяться під юрисдикцією двох або декількох договірних сторін і на укладення з цією метою необхідних договорів або досягнення відповідних домовленостей, акцентуємо увагу, що саме за допомогою соціологічного супроводу даного процесу можна визначити основні орієнтири та тенденції змін у відносинах прикордонних територій.

В анкету, розроблену групою експертів, для соціологічного дослідження було включено низку питань (блоків питань) відповідно до індикаторів, які можуть оцінити транскордонні процеси за їх основними суб'єктами – жителями прикордонного регіону України, тими, кого останні геополітичні зміни на східному кордоні ЄС торкнулися, в першу чергу.

Питання анкети стосуються як рівня оцінки нинішнього функціонального становища кордону та взаємодії населення по різні його сторони, так і особистих поведінкових цінностей та мотивів людей, що проживають на прикордонних територіях.

В рамках проекту також проведено апробацію розробленої методології соціологічного супроводу словацько-українського транскордонного співробітництва та окремих його процесів. Дослідження проводилось методом особистого анкетування (face to face) з респондентом, котрий проживає на прикордонній території України.

Далі ми наведемо низку емпіричних даних, які були зібрані в ході цього дослідження з метою їх оцінки.

Скільки років Ви постійно проживаєте у даному регіоні?

Дослідження показало, що серед опитаних респондентів на прикордонній території України, переважна більшість населення – 66,4 % - усе своє життя постійно проживає в даній місцевості. Доля людей, котрі проживають тут менше, ніж 5 років складає всього 9,9%.

Це свідчить про те, що люди, які проживають на прикордонній території, відносяться до категорії постійного наявного населення цієї території, на яку можна спрямовувати свою діяльність різним суб'єктам громадської та державної діяльності задля покращення ситуації в сфері транскордонного співробітництва.

Наскільки Ви задоволені можливостями відвідування сусідньої країни?

Повністю задоволених закарпатців поїздкою в Словаччину – 19,1 %, частково задоволених – 19,8 %.

Таким чином, рівень задоволеності можливостями відвідування сусідньої країни є низьким.

Будь ласка, оцініть роботу митної служби своєї країни.

Спостерігається великий відсоток негативних оцінок функціонування митних органів: «незадовільно» - 10,3 %, «дуже погано» - 8,8 %. Позитивні оцінки складають тільки біля 30 %.

Будь ласка, оцініть роботу митної служби сусідньої країни.

Українці оцінюють роботу словацьких митників загалом позитивно: «добре» - 22, 5 %, «задовільно» - 16, 4 %, «дуже добре» - 9,4 %. Негативні ж оцінки такі: «незадовільно» - 6,1 %, «дуже погано» - 3,9 %.

Будь ласка, оцініть роботу прикордонної служби своєї країни.

*В українців великий відсоток негативних оцінок функціонування прикордонних органів***:** «незадовільно» - 11,6 %, «дуже погано» - 6,7 %. Позитивні оцінки складають тільки біля 40 % із всіх опитаних.

Будь ласка, оцініть роботу прикордонної служби сусідньої країни.

Українці оцінюють роботу словацьких прикордонників так: «добре» - 20, 6 %, «задовільно» - 15, 3 %, «дуже добре» - 13,1 %. Негативні ж оцінки такі: «незадовільно» - 6,2 %, «дуже погано» - 2,9 %.

Які, на Вашу думку, недоліки є в роботі прикордонної та митної служб Вашої країни?

Українці ж мають думку щодо цих служб у власній державі: *«корупція (хабарництво) серед працівників» - аж 22, 1 %, «повільне і байдуже обслуговування» - 12,6 % «високий рівень бюрократії» - 7,8 %.*

Які, на Вашу думку, недоліки є в роботі прикордонної та митної служб сусідньої країни?

Українці про словацькі служби: на першому місці - «повільне і байдуже обслуговування» - 17,9 %, далі - «високий рівень бюрократії» - 6,3 %. «корупція (хабарництво) серед працівників» - 5,9 %.

Таким чином, за оцінками пересічних людей, головними проблемами діяльності митних і прикордонних органів є не проблеми матеріально-технічного забезпечення, про що так багато говориться (хоча і їх, звичайно, потрібно вирішувати), а рівень організації роботи і відповідальності їх персоналу.

Будь ласка, оцініть роботу Генерального консульства Словаччини в Ужгороді, що здійснює візове обслуговування жителів Закарпатської області.

Оцінки українців загалом позитивні: «добре» - 24,6 %, «задовільно» - 12,6 %, «дуже добре» - 11, 6 %. Проте є також оцінка «незадовільно» - 4,1 %.

Наскільки Ви вважаєте себе поінформованими щодо нинішніх відносин між жителями Вашого регіону та прикордонних територій сусідньої країни?

Для встановлення цілісних і плідних взаємовідносин між жителями прикордонних територій України та Словаччини, слід зважати на інформаційну складову таких стосунків. Для налагодження контактів між людьми по різні сторони кордону важливим є рівень поінформованості про відносини між сусідніми країнами та подолання певної інформаційної блокади. За даними дослідження, на думку респондентів України, вони вважають себе не дуже добре поінформованими, чи взагалі не поінформованими - майже 84%.

Це незадовільний рівень, який свідчить про низьку ефективність інформаційної складової українсько-словацького транскордонного співробітництва.

Наскільки Ви вважаєте себе поінформованим щодо програм транскордонного співробітництва в рамках Європейського інструменту сусідства і партнерства (ЄІСП) (2007-2013 рр.) та Європейського інструменту сусідства ЄІС (2014-2020 рр.)?

Із цього показника поінформованості населення ситуація ще гірша: респонденти є не дуже добре поінформованими, чи взагалі не поінформованими майже на однаковому рівні: рівень складає 92%.

Наскільки Ви вважаєте себе проінформованими про проекти словацько-українського транскордонного співробітництва, що фінансуються за допомоги Норвезького фінансового механізму та державного бюджету Словацької республіки?

Аналогічними є результати також із цього показника поінформованості: респонденти є не дуже добре поінформованими, чи взагалі не поінформованими майже – 82%.

З яких джерел Ви зазвичай отримуєте інформацію про відносини між жителями Вашого регіону та прикордонних територій сусідньої країни?

Для мешканців Закарпаття лідируючими джерелами інформації є Інтернет – 23,1 %, місцеве телебачення – 18,4 %, і, що цікаво - особисте спілкування з близькими - 5,4 %.

Досить показовим і позитивним є та обставина, що частка людей, яка взагалі не отримує інформацію про життя сусідньої країни, досить низька: в Україні – 7,6%.

На Ваш погляд, наскільки об'єктивно в ЗМІ висвітлюється тема відносин між жителями прикордонних територій сусідніх держав?

Більшість опитаних в Україні – 69% - вважає, що мас-медіа об'єктивно висвітлюють відносини між прикордонними регіонами. Це – досить позитивна оцінка.

Який вплив мають історичні відносини Словаччини та України на сучасне транскордонне співробітництво їх сусідніх регіонів?

Це питання – дуже важливий параметр сучасного стану та перспектив українсько-словацького транскордонного співробітництва, бо складна історична спадщина може продукувати серйозні ускладнення міждержавних та міжрегіональних відносин. Про це свідчать, зокрема, проблеми, що виникли останнім часом у взаєминах України та Польщі.

Вельми позитивно, що 80% опитаних українців вважають, що історичні відносини справляють позитивний вплив на розвиток українсько-словацького ТКС.

Це – значний потенціал і запорука його успішного розвитку.

Як Ви можете оцінити рівень транскордонного співробітництва сусідніх регіонів України та Словаччини в економічній сфері (прикордонна торгівля, інвестиції тощо)?

Опитані ж українці демонструють значно відмінні показники. Серед них змогли ідентифікувати свою позицію біля 95% (середній – 58,9%, високий – 28,7 %, низький – 6,7 %). І тільки 5,8% було важко визначитися.

Як Ви можете оцінити рівень транскордонного співробітництва Вашого регіону із регіонами сусідньої держави у сфері боротьби із стихійними лихами та у сфері охорони навколишнього середовища (спільне будівництво протипаводкових споруд, реалізація екологічних програм тощо)?

Відповіді закарпатських респондентів : 21,4 – не мають жодної інформації, 52,6 % оцінюють його «добре», 14, 3% - «дуже добре».

Як Ви можете оцінити рівень транскордонного співробітництва Вашого регіону із регіонами сусідньої держави у сфері боротьби із злочинністю (боротьба проти контрабанди, нелегальної міграції, корупції тощо)?

На це питання українські респонденти дали такі відповіді: 21,7 – не мають жодної інформації, 47,6 % оцінюють його «добре», 11, 2% - «дуже добре».

Дуже важливими є відповіді на блок питань, пов'язаних із найбільш актуальними процесами євроінтеграції України та відносин із сусідніми державами.
Так, на питання ***«Чиїм інтересам найперше відповідає транскордонне співробітництво після укладення Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом?» респонденти дають такі відповіді:***

Найперше, інтересам Європейського Союзу – 16%.
Найперше, інтересам України – 14
Взаємним інтересам ЄС, України та сусідніх з нею держав – 14%.
Найперше, інтересам Словаччини – 13%
Не відповідає інтересам жодної із країн – 1%
Інше – 5%
Важко сказати/Відмова від відповіді – 44%

Далі, на питання ***«Який вплив на транскордонне співробітництво сусідніх регіонів України та Словаччини має запровадження безвізового режиму між Україною та Європейським Союзом ?» отримані такі результати:***

Однозначно позитивний – 19%

Скоріше позитивний – 26%
Скоріше негативний – 2%
Однозначно негативний – 0%
Важко сказати/Відмова від відповіді – 53%

Нарешті, на третє питання цього блоку ***«Який вплив на транскордонне співробітництво сусідніх регіонів України та Словаччини має ускладнення останнім часом двохсторонніх українсько-польських та українсько-угорських відносин?»думки опитаних розділилися так:***

Буде мати негативний вплив – 11%
Буде мати позитивний вплив – 26%
Не матиме впливу – 6%
Важко сказати/Відмова від відповіді – 57%

Як бачимо, в прикордонних регіонах України варто підсилити роз'яснювальну інформаційну роботу щодо цілей укладення Угоди про асоціацію України з Європейським Союзом. Проте головний висновок з аналізу відповідей на питання цього блоку полягає в тому, що дуже велика частина респондентів ще не сформувала свої оцінки дуже важливих явищ зовнішньої політики України та їх впливу на транскордонне співробітництво.

Наскільки, на Ваш погляд, у Вашому регіоні забезпечені права національних меншин?

Українці відповідають на це питання наступним чином: «забезпечені в основному» - 51, 9 %, «забезпечені повністю» - 24,0 %. *Але є також критичні оцінки: «скоріше не забезпечені» - 16,5 % і навіть «повністю не забезпечені» - 3,7 %.*

Чи доводилося Вам особисто чи членам Вашої сім'ї або родичам стикатися у Вашому населеному пункті з проявами дискримінації за етнічною ознакою?

Що торкається українських респондентів, то 80,9 % із них дали відповідь «ні», а 12, 3 % - «так».

Можна припустити, що остання оцінка в значній мірі зумовлена дискусіями навколо «русинського питання» в Закарпатті.

Чи доводилося Вам особисто чи членам Вашої сім'ї або родичам стикатися під час поїздок до регіону сусідньої держави з проявами дискримінації за етнічною ознакою?

Що торкається українців, то вони дали такі відповіді: 50, 3 – «ні», 4,2 5 – «так».

Проте на наступне питання щодо міжнаціональних відносин отримуємо несподівано тривожну відповідь.

Чи вистачає Вам особисто впевненості, що не буде міжнаціональних конфліктів?

Тут респонденти дали такі відповіді: 40, 9 % - «не вистачає», 37,2 % вважає «важко сказати, вистачає, чи ні». І тільки 18, 0 % стверджують: «вистачає».

Таку невідповідність позитивних оцінок сучасного стану міжнаціональних відносин у прикордонному регіоні України і великою невпевненістю у їх долі в майбутньому, мабуть, можна пояснити тільки загрозливим впливом зовнішніх факторів. З одного боку, гострою міграційною кризою в Європейському Союзі, з іншого – анексією Росією Криму та подіями на Сході України.

М. Шелемба, М. Зан

РОЗДІЛ ТРЕТІЙ.
Соціологічний портрет власника автомобіля з іноземною реєстрацією

Для створення соціологічного портрету закарпатського «пересічника» було опитано 135 респондентів, як безпосередньо на пунктах пропуску, так і в інших місцях під час особистих контактів.

Закарпатські власники автомобілів з іноземною реєстрацією («пересічники») є різними за віком, статтю, місцем проживання тощо, мають певні погляди щодо проблеми забезпечення перетину кордону на пунктах пропуску. Для створення соціологічного портрету закарпатського «пересічника» було опитано 135 респондентів, як безпосередньо на пунктах пропуску, так і в інших місцях під час особистих контактів.

Зважаючи на те, що на Закарпатті більшість автомобілістів – чоловіки, то саме вони становлять переважну кількість «пересічників». Близько третини осіб цієї категорії – жінки.

Більше половини респондентів належить до вікової категорії від 21 до 30 років, також чисельною є категорія опитуваних віком від 31 до 40 років (приблизно четверта частина опитуваних) та від 41 до 50 років (19,3 відсотка). Ці особи є найбільш соціально та економічно активними представниками місцевої спільноти.

Виявлено, що більшість респондентів мають вищу освіту. Високий рівень освіти цих осіб зумовлює їх згуртованість, досвід та проінформованість у питаннях юридичного захисту, активний суспільний вплив на проблему тощо.

Основним родом занять для закарпатських «пересічників» є підприємництво. Близько третини опитуваних відзначили, що мешкають у сільській місцевості, інші – у місті.

Важливою проблемою перетину державного кордону є черги під час очікування початку оформлення на пунктах пропуску.

Приблизно половина респондентів (48,1 відсотка) відповіла, що час очікування на пунктах пропуску при здійсненні «пересічки» становить до 2 годин. Також були респонденти, які стверджували, що очікують більше 3 годин (40,7 відсотка) (рис. 1).

Запитання «*Як довго Вам доводиться чекати на здійснення «пересічки»?*»

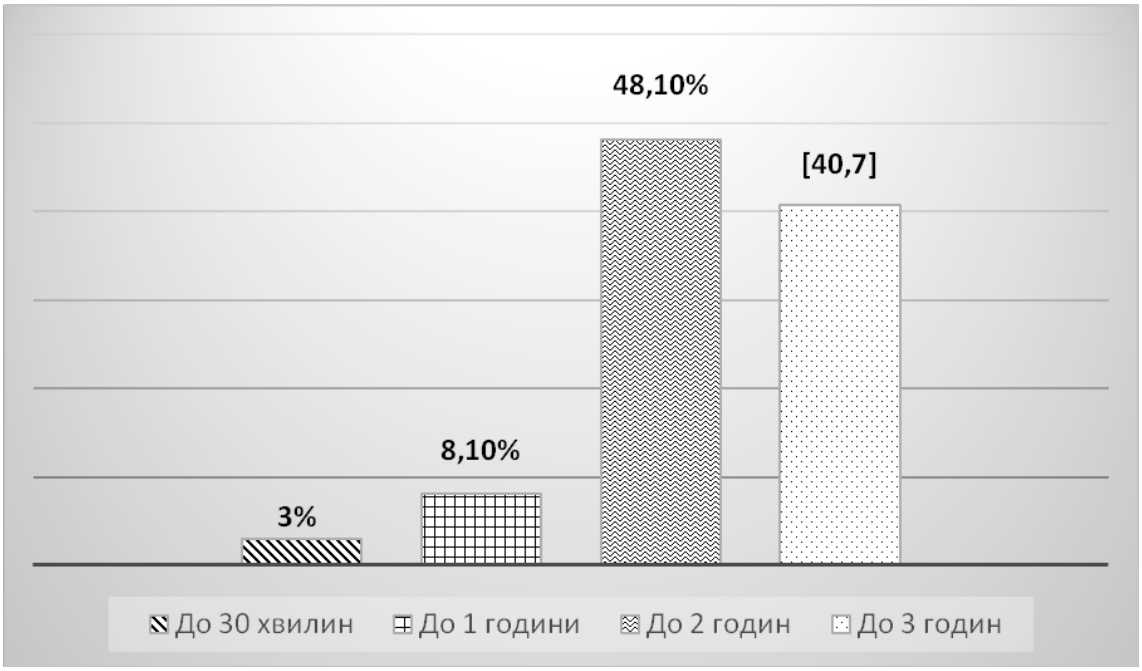

Рис. 1. Час очікування на здійснення «пересічки» [4]

Частка осіб (8,1 відсотка) зазначила, що на цю процедуру витрачає до 1 години, 3 відсотки опитуваних цей показник окреслили в часовому проміжку до 30 хв. Оскільки більшість опитуваних зазначає доволі значні часові рамки очікування, можемо констатувати, що очікування дійсно забирає багато часу у здійсненні цієї процедури. Особливо якщо зважати на те, що особи цієї категорії здійснюють «пересічку» раз на 5 днів. Найбільші проблеми в розрізі очікування в чергах мають ті, хто перетинає кордон на пунктах пропуску з певними санітарно-технічними складнощами (відсутність інфраструктури, яка б задовольняла санітарні, сервісні потреби тощо). Оскільки ситуація із тривалим очікуванням на пунктах перетину кордону для «пересічників» складалась роками, ці особи загалом готові витрачати час на здійснення вказаної процедури.

Питання завантаженості контрольно-пропускних пунктів, якими користуються опитувані для здійснення «пересічки», є доволі гострим і безпосередньо впливає на попередню проблему очікування в чергах. Вагома частка опитуваних (43 відсотки), відзначила постійну завантаженість пунктів пропуску через державний кордон, які вони перетинають для здійснення процедури «пересічки» (рис. 2). Дехто з респондентів зазначив, що пункти пропуску є відносно завантаженими (34,8 відсотка). Певні «пересічники» підкреслюють змінний характер завантаженості (завантажені час від часу) (20,7 відсотка), незначна частка опитуваних (1,5 відсотка) вказує, що пункти пропуску взагалі не завантажені під час «пересічки».

Запитання «*Як Ви оцінюєте завантаженість контрольно-пропускного пункту, яким найчастіше користуєтесь?*»

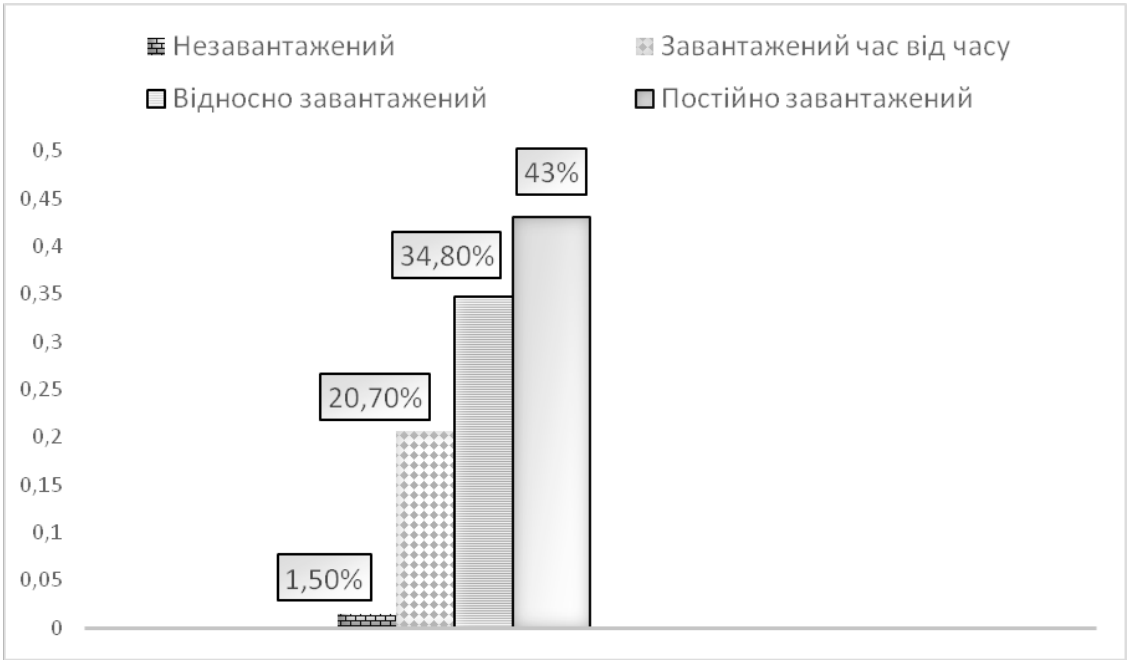

Рис. 2. Рівень завантаженості контрольно-пропускного пункту, який використовується найчастіше [4]

Рівень завантаженості пунктів пропуску часто залежить від вибору часу доби перетину державного кордону. А саме: згідно з опитуванням, найбільш пріоритетним у виборі проведення «пересічки» є часовий інтервал з 18.00 до 00.00 годин (рис. 3). Цей час обирає 52,2 відсотка закарпатських «пересічників». Більшість із тих, хто перетинає пункти пропуску в цей час, вказують на те, що в зазначені години доби завантаженість є не такою значною. Згідно з опитуванням, у цей проміжок часу відмічалась як відносна (у 18.00, 19.30, 22.00, 23.00 години), так і періодична завантаженість (19.00, 20.00, 21.00 год.). Тобто більше половини респондентів достатньо добре поінформовані і обирають саме вказані години для перетину кордону. Категорію таких опитаних ставлять переважно особи, які закінчили робочий день близько 18.00 або ж вони намагаються перетнути кордон саме о 23:30, а в'їхати в Україну вже о 00:30, таким чином економиться один день.

Близько 18,7 відсотка респондентів вказують, що перетинають пункти пропуску в часовий проміжок з 0.00 до 06.00 год. Більшість з них орієнтуються на те, щоб встигнути закінчити цю процедуру до початку робочого дня, відповідно - це активно працюючі громадяни (підприємці, які зайняті в торгівлі, державні службовці тощо). У вказаний час на пунктах пропуску відмічають як постійно високу (0.00, 2.00, 4.00, 5.00, 06.00 год.), відносну (01.00 год.), так і періодичну завантаженість (03.00 год.).

Питання «*В який час доби Ви здійснюєте «пересічку» найчастіше?*»

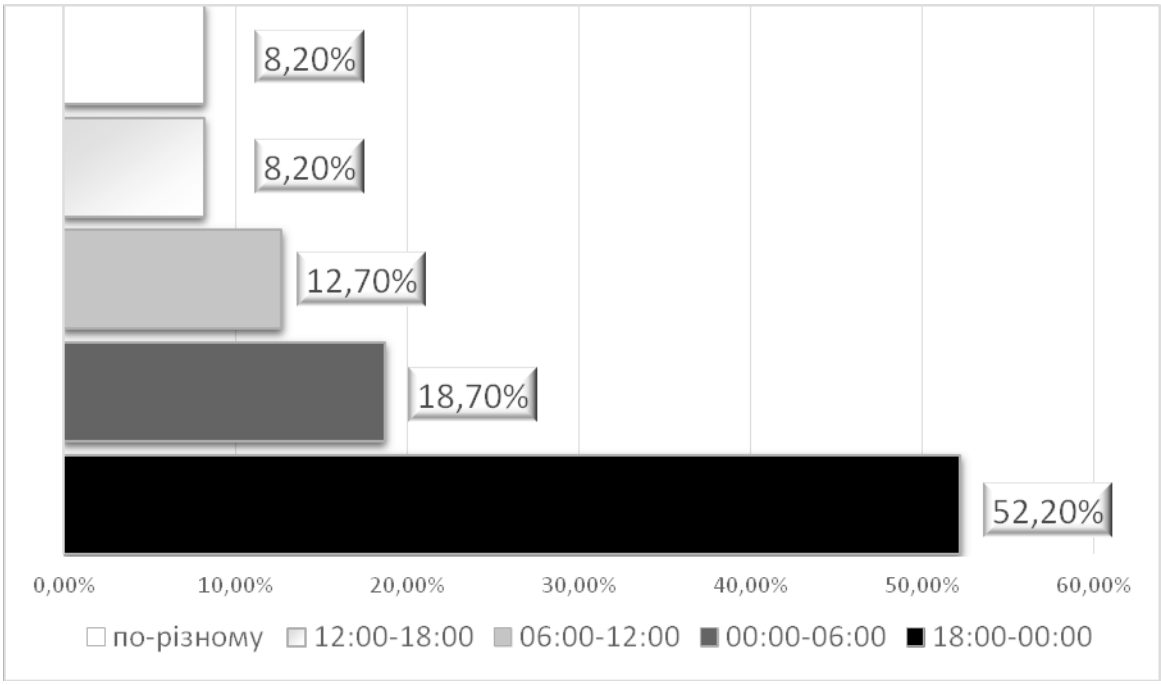

Рис. 3. Години доби, в які здійснюється «пересічка» [4]

Дехто з опитуваних вказує, що здійснює «пересічку» в часовому інтервалі з 06.00 до 12.00 год. (12,7 відсотка). Якщо з 06.00 до 07.00 години рівень завантаженості пунктів пропуску ще коливається від постійного до відносного, то з 07.00 до 12.00 год. відмічається стабільна постійна завантаженість, часто спостерігаються великі автомобільні черги. Слід відмітити, що відносну завантаженість з 06.00 до 07.00 год. більше відмічають на КПП «Малий Березний», а, наприклад, на КПП «Ужгород» даний показник постійно високий у зазначенні час.

Дослідження показало, що автомобілісти, які стоять у найдовших чергах, перетинають кордон у години найбільшої завантаженості, не дуже добре знайомі з особливостями та тенденціями роботи закарпатських пунктів пропуску, мають невеликий досвід у здійсненні процедури «пересічки». І навпаки, власники автомобілів з іноземною реєстрацією, які достатньо тривалий час здійснюють «пересічку», в цілях економії часу і для уникнення незручностей перетинають пункти пропуску в часові інтервали з найменшим або відносно невисоким автомобільним рухом.

Велика завантаженість і черги на пунктах пропуску, акції протесту та блокування автошляхів об'єктивно пояснюють проблему «пересічки», яка потребує вирішення. Сьогодні власники автомобілів з іноземними номерами страйкують не тільки на автошляхах Закарпаття, але і під парламентським комітетом з питань податкової і митної політики України, намагаючись вирішити складнощі здійснення процедури «пересічки». «Пересічники» скар-

жаться на різні проблеми: як на тривалість очікування на пунктах пропуску, так і на певні заходи, які перешкоджають їм вільно пересуватись автомобілями з іноземною реєстрацією територією України (зокрема на дії поліції в рамках «**всеукраїнського рейду по боротьбі з автомобілями на іноземних номерах»). З посиленням дій влади на різних рівнях відповідно відбувається зростання невдоволеності осіб, які є власниками таких** автомобілів. Ці особи мають власне бачення вирішення ситуації.

Більше третини опитуваних вважають, що проблема повинна бути вирішена на законодавчому рівні (рис. 4).

Запитання «*Яким чином можна змінити ситуацію з «пересічкою» на краще?*»

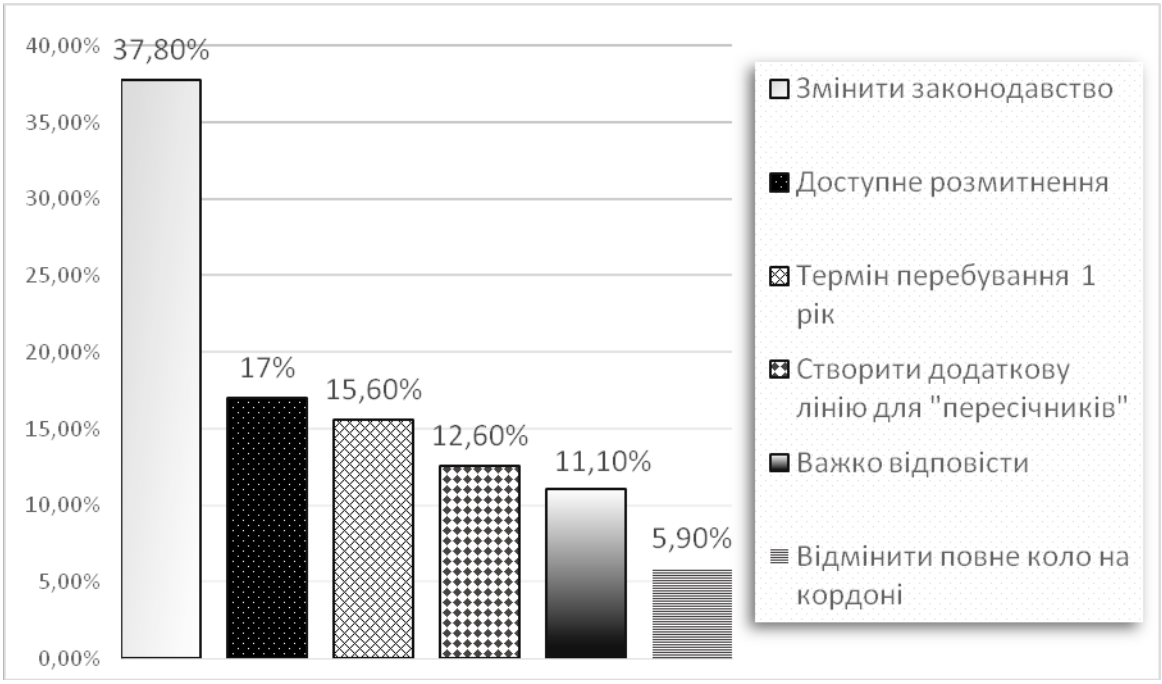

Рис. 4. Пропозиції щодозміни ситуації з «пересічкою» на краще [4]

Існують законопроекти, які б сприяли поліпшенню правового становища власників автомобілів з іноземною реєстрацією. Серед основних новел цих законопроектів зокрема такі: дозвіл власникам нерозмитнених автомобілів платити в державну казну певну суму коштів і легально пересуватися по Україні протягом року, зниження митних платежів, перегляд вимог щодо ввезення в Україну вживаних автомобілів тощо. Поки на законодавчому рівні не буде чітко визначено механізм вирішення означеної проблеми, власники автомобілів з іноземною реєстрацією знаходитимуться у невизначеному стані щодо власного статусу, нарікатимуть на проблеми.

Частка опитаних (17 відсотків) чітко окреслила своє бачення ситуації, зазначивши, що слід забезпечити доступні ставки митних платежів

для легального оформлення автомобілів в Україні. Вони обґрунтовують свою позицію тим, що економічний стан і рівень життя в Україні не дозволяє на сьогоднішній день багатьом громадянам придбати розмитнене вживане або нове авто. Цей захід, на їхню думку, зніме необхідність здійснення процедури «пересічки», зменшиться завантаженість на пунктах пропуску. У свою чергу це приведе до збільшення потоку туристів в Україну, які будуть в'їжджати через ці пункти без черг.

Окремі особи відповіли, що на вирішення проблеми позитивно вплинуло б введення терміну перебування таких авто на території України протягом року (15,6 відсотка). При цьому респонденти не зазначили, чи потрібно вводити певні платежі за це перебування, чи ні. Вони зауважили, що такий захід сприяв би зменшенню черг та часу очікування на пунктах пропуску.

Респондети пропонували також створити на пунктах пропуску додаткову лінію для «пересічників» (12,6 відсотка). Ця ідея висловлювалась давно і навіть реалізовувалася на ККП «Ужгород». Були респонденти, які не могли відповісти щодо напрямів вирішення означеної проблеми **(11,1 відсотка)**.

Також опитувані висловлювались за те, що в процедурі здійснення «пересічки» необхідно відмінити повне коло на кордоні **(5,9 відсотка)**. Відміна повного кола в процедурі «пересічки», з одного боку, економить час та витрати на паливо власникам цих автомобілів, але, як показує опитування, дехто не хоче здійснювати цю процедуру через суворість перевірок з боку прикордонників та митників сусідніх держав, а також відсутність віз у власників авто.

Більшість респондентів негативно оцінюють акції блокування пунктів перетину державного кордону (60,7 відсотка) (рис. 5). Вони вказують, що такі акції великою мірою заважають нормальній роботі цих пунктів пропуску, створюють ще більш суворі вимоги з боку прикордонників та проблеми для інших категорій подорожуючих, зменшують потік туристів в Україну тощо.

Запитання «*Як Ви оцінюєте акцію блокування пунктів перетину кордону?*»

Майже третина «пересічників» вказує, що ці акції повинні позитивно вплинути на розвиток ситуації (рис. 5). Ці особи зазначають, що оскільки місцева державна влада як на законодавчому, так і на регуляторному рівні досі не вирішує проблему, а тільки посилює тиск на власників автомобілів з іноземною реєстрацією, їх завдання – у такий спосіб привернути увагу до проблеми. Невелика частка респондентів не змогла визначитись із відповіддю (7,4 відсотка) (рис. 5).

Великий громадський резонанс і створення груп блокувальників з різними підходами, законотворча діяльність та участь багатьох політиків у

вирішенні цього питання не виключає можливості існування інтересів, які вирішуються за рахунок періодичних акцій блокування пунктів перетину державного кордону. Досліджувалось питання визначення кола зацікавлених осіб, яким, на думку «пересічників» Закарпаття, найбільш вигідні періодичні блокування на деяких контрольно-пропускних пунктах.

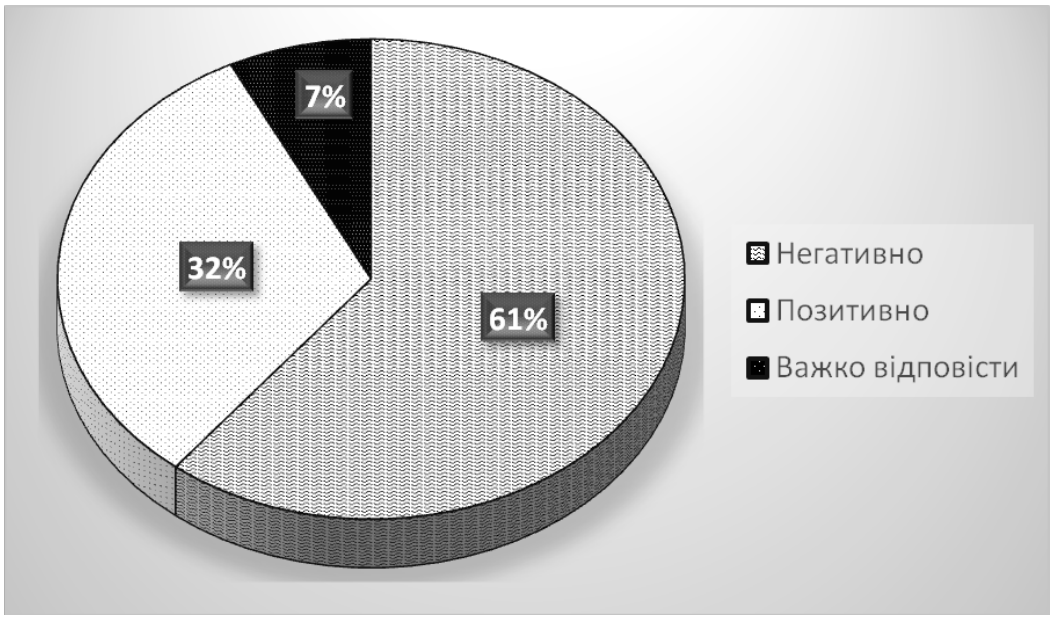

Рис. 5. Оцінка акцій блокування пунктів перетину [4]

Результати статистичного опитування засвідчують, що більше третини опитуваних (34,8 відсотка) вважають, що ці акції вигідні лише «пересічникам» «...для досягнення їхньої мети...» (рис. 6). Тобто ця категорія осіб не пов'язує означені акції з третіми особами, а вважає, що протестувальники у такий спосіб намагаються вирішувати проблеми перетину кордону.

Запитання «*Кому, на Вашу думку, найбільш вигідні періодичні блокування пунктів перетину кордону?*»

Також приблизно третина респондентів (34,1 відсотка) зауважує, що такі акції вигідні деяким регіональним політикам (рис. 6). Вочевидь ці респонденти усвідомлюють, що блокування вигідне певним політичниим проектам, як, наприклад, громадському руху «Авто Євро Сила», який виступає за законотворче вирішення питання.

Були й опитувані, які зазначали, що такі акції вигідні «Владі для дискредитації «пересічників» перед українським суспільством...» (15,6 відсотка респондентів) (рис. 6). Дехто з «пересічників» не відхиляє думки про наявність певної зацікавленості третіх осіб у здійсненні акцій блокування, але не визначає кола цих осіб та характеру їхніх інтересів (9,6 відсотка) (рис. 6). Не-

значна частка тих, хто брав участь у опитуванні, взагалі вважали, що такі акції не вигідні нікому (4,4 відсотка). Вони обґрунтовували свою відповідь тим, що названі акції не приводять до позитивного вирішення проблеми, а тільки створюють незручності на пунктах перетину.

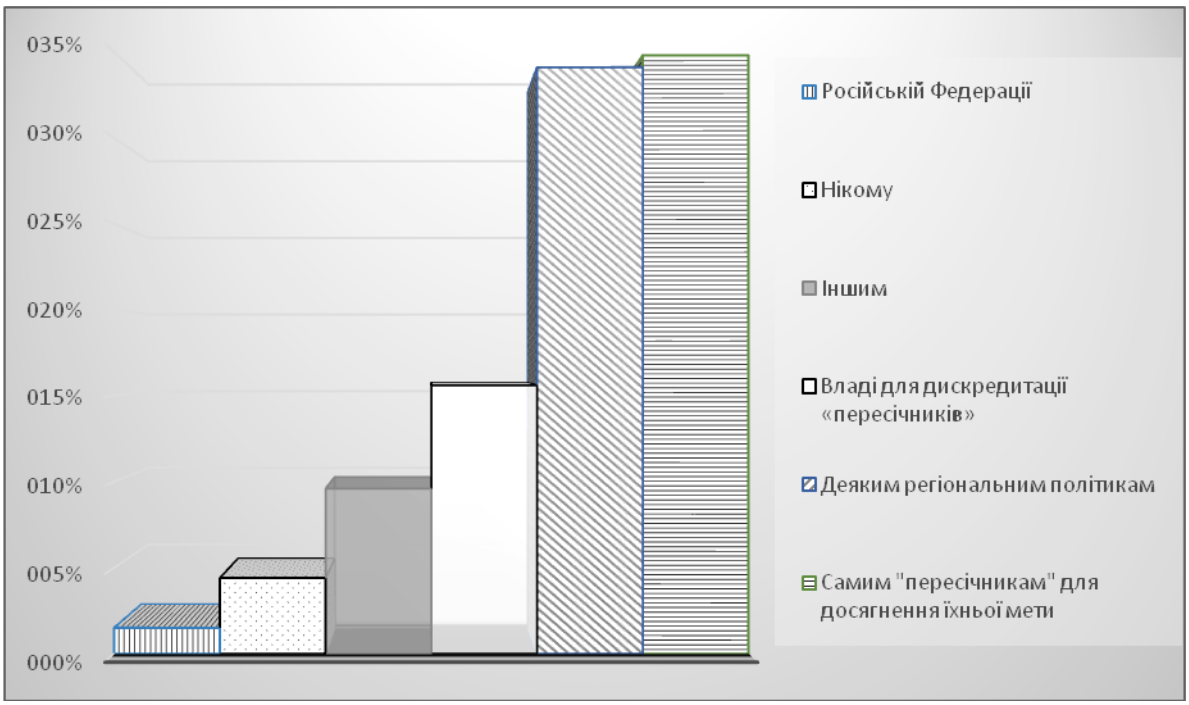

Рис. 6. Категорії суб'єктів, яким найбільш вигідні періодичні блокування пунктів перетину кордону [4]

Питання про зміну терміну перебування автомобілів із іноземною реєстрацією на території України порушується під час більшості акцій протесту закарпатських «пересічників», у законопроектах, що пропонують вирішення проблеми. Опитані висловлювали власну думку з цього питання, зокрема більше третини респондентів (32,6 відсотка) висловлювались за те, що це повинен бути однорічний термін (рис. 7).

Запитання «*Яким, на Вашу думку, є прийнятний термін для перебування автомобілів з іноземними номерами на території України?*»

Окремі з них вказували на потребу поступового розмитнення транспортних засобів за зниженими тарифами. Приблизно стільки ж осіб (31,1 відсотка) висловилась за збільшення терміну перебування авто з іноземною реєстрацією з 5 до 30 днів. Дехто з респондентів (17 відсотків) вважав, що цей термін слід збільшити до 90 днів, більше десятої частки опитаних (11,1 відсотка) вказували на 15 днів. Незначна кількість осіб у якості найбільш прийнятного терміну називала 60 (4,4 відсотка) та 180 днів (3,7 відсотка).

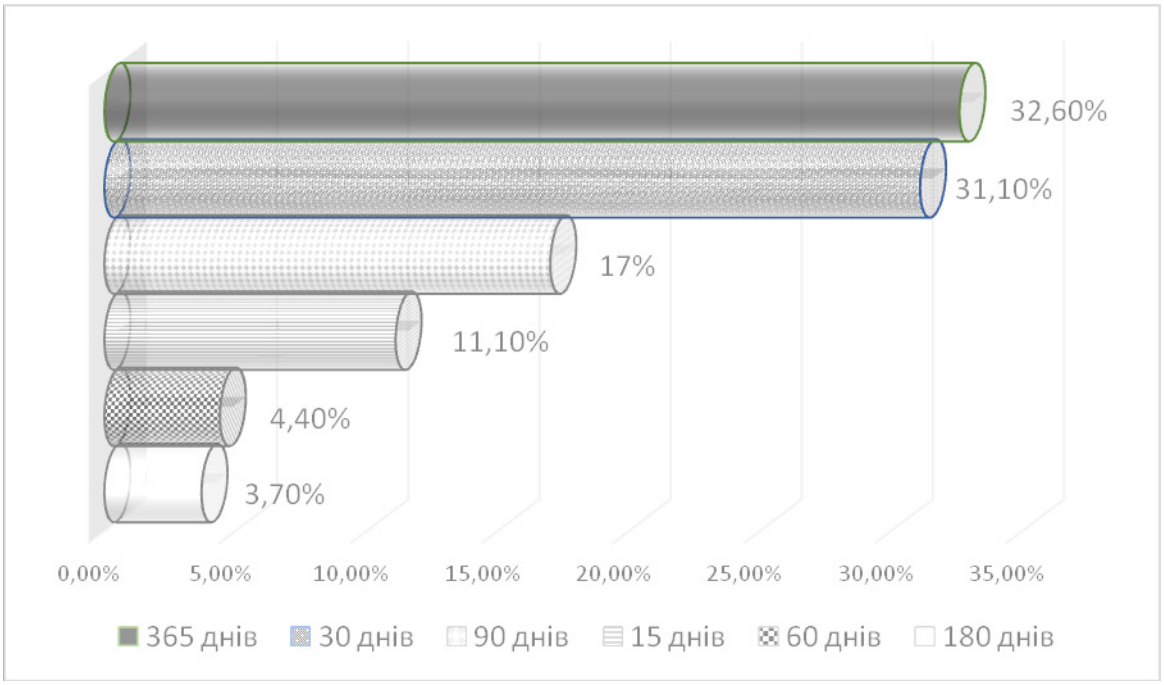

Рис. 7. Найбільш прийнятний термін для перебування автомобілів з іноземними номерами на території України[4]

Таким чином, на думку опитаних, найбільш прийнятним терміном перебування автомобілів із іноземною реєстрацією на території України є 365 днів. За те, щоб цей термін становив 30 днів, також висловилась вагома частка «пересічників». Варто зауважити, що вимога щодо встановлення означених термінів (рік та 30 днів) висловлювалась як під час акцій блокування українсько-словацького кордону в 2016 році, так і зазначалась у законопроектах.

Процедура здійснення «пересічки» є обтяжливою для власників автомобілів з іноземною реєстрацією як у розрізі витрат часу, пального, так і незручностей під час тривалого очікування в чергах на пунктах перетину державного кордону. Було здійснено спробу виявити найбільш прийнятний розмір суми, яку зазначені особи згодні сплачувати щомісяця для того, щоб не здійснювати «пересічки» кожні 5 днів.

Зауважимо, що за результатами анкетування виявилось, що серед респондентів не було знайдено консенсусу щодо цього питання. А саме: близько 24,4 відсотка респондентів погодились би на щомісячну суму платежу в розмірі 300 грн. (рис. 8).

Запитання «*Яку суму Ви погодились би сплачувати щомісяця для того, щоб не здійснювати «пересічки» кожні 5 днів на пункті перетину кордону України?*»

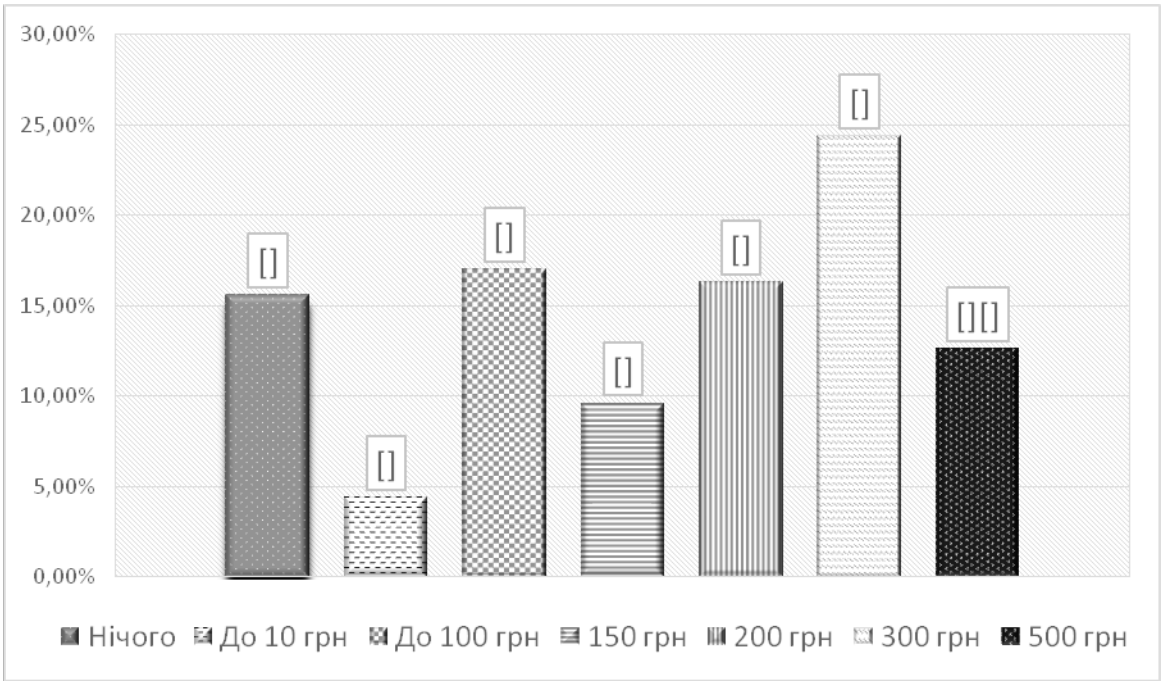

Рис. 8. Найбільш прийнятний розмір суми, яку «пересічники» згодні сплачувати щомісяця для того, щоб не здійснювати кожні 5 днів перетин кордону України [4]

17 відсотків опитаних вказали суму до 100 грн. 16,3 відсотка зазначили, що ця сума не повинна перевищувати 200 грн. Були такі, хто не хоче взагалі сплачувати такі платежі (15,6 відсотка). 12,6 відсотка опитаних погодились би на 500 грн. Десята частина опитаних (9,6 відсотка) вважає, що прийнятною є сума 150 грн. Суму до 10 грн. назвали 4,4 відсотка респондентів.

Можна констатувати, що незначну перевагу здобули ті, хто пропонував замінити процедуру здійснення «пересічки» на щомісячні витрати, які б не перевищували 300 грн (10 євро). Проте ці респонденти не становлять більшості. Значне розходження в сумах пов'язано із тим, що серед опитаних були особи з різним рівнем щомісячного доходу. Хоча варто відмітити, що попри економічні негаразди, громадяни України, які належать до категорії «пересічників», налаштовані на впровадження певного платежу взамін означеної процедури. Важливим аспектом в цьому напрямі, за твердженням багатьох опитаних, є прийняття на законодавчому рівні та реалізація вказаної пропозиції.

Опитування показало, що середня відстань, яку долають власники автомобілів з іноземною реєстрацією на Закарпатті для здійснення «пересічки», становить 22 км. Якщо брати до уваги, що щомісячні витрати пального на подолання цієї відстані сягають більше 150 грн., можна зауважити об'єктивність вимог цих осіб щодо заміни вказаної процедури певними платежами. Також треба відмітити, що ці респонденти витрачають час і достатньо довго стоять у чергах, якщо перетинають кордон у години найбільшої завантаженості пункту пропуску.

Автомобілі з іноземною реєстрацією завозяться в Україну з обмеженої кількості країн. За даними анкетування було виявлено, що найбільше таких автомобілів завезено із сусідньої Словаччини (56,3 відсотка), значна кількість з Польщі (16,3 відсотка), Чехії (15,6 відсотка), Угорщини (10,4 відсотка). Також певні респонденти зазначали, що автомобілі придбано в Литві (1,5 відсотка). Те, що найбільше автомобілів досліджуваної категорії завезено саме із Словаччини, пояснюється тим, що ця країна межує із Закарпаттям, і саме в ній автомобілі зареєстровані, а придбані вони можуть бути в будь-якій країні Європи.

Питання хабарництва з боку працівників митної та прикордонної служб України порушується у різних ЗМІ, досліджується експертами. Хабарництво на пунктах пропуску, за свідченням респондентів, часто переслідує мету прискорення процедури перетину кордону, вирішення питань із простроченими термінами «пересічки» тощо.

Більше половини опитаних (56,3 відсотка) відмітили, що не були свідками випадків хабарництва з боку українських митників. Близько 25,2 відсотка вказали на те, що бачили, як українські митники отримують гроші або інші предмети від подорожуючих. Серед респондентів були і такі, хто не зміг визначитись із відповіддю (18,5 відсотка). Отримання хабарів від «пересічників» за поліпшення умов перетину кордону має місце в українських реаліях. Але, як вказують респонденти, можна обійтись без цього, і, незважаючи на черги тощо, здійснювати процедуру «пересічки».

Власники автомобілів з іноземною реєстрацією надали дуже схожі оцінки стану хабарництва як у прикордонній службі пунктів пропуску, так і в митній. Зокрема, 58,5 відсотка респондентів зазначили, що не були свідками отримання хабарів, близько 20 відсотків вказали, що такі випадки є. 21,5 відсотка не визначились із відповіддю.

Поліпшення забезпечення перетину кордону є важливим аспектом розвитку прикордонної, митної служб країни, впливає на зростання потоку туристів тощо. Опитування з цього приводу дало змогу визначити таку картину: деякі «пересічники» вважають, що останнім часом спостерігалось поліпшення як інфраструктури самих пунктів пропуску, так і умов забезпечення перетину кордону (11,1 відсотка). Більшість опитаних відзначили, що не можуть визначитись щодо змін за останні 2-3 роки на пунктах перетину кордону, якими вони користуються для здійснення «пересічки» (40 відсотків). Близько чверті респондентів схиляються до думки, що більшою мірою можна говорити про погіршення (25,2 відсотка). І 23,7 відсотка однозначно вказують на погіршення. Негативну оцінку було надано багатьма особами, які здійснюють «пересічку» на КПП «Ужгород». Це пов'язано з незручностями, викликаними тривалою реконструкцією, а також постійними блокуваннями пункту пропуску. Тобто результати опитування показують, що не можна стверджувати про наявність позитивних змін стосовно цієї проблеми.

В ході опитування було досліджено рівень ввічливості співробітників української прикордонної служби. Більшість респондентів (47,4 відсотка) відзначили, що прикордонники поводяться переважно ввічливо під час перетину «пересічниками» пунктів пропуску. Були такі, хто не зміг визначитись з цього питання і вказував, що трапляється по-різному (26,7 відсотка). Більше десятої частини «пересічників» зауважили, що ставлення прикордонників може характеризуватись як «скоріше неввічливе» (11,9 відсотка). Невелика кількість осіб вказувала на дуже ввічливе ставлення (7,4 відсотка) та однозначно неввічливе (6,7 відсотка). Аналізуючи результати порівняно з аналогічним опитуванням подорожучих, можна стверджувати, що власники автомобілів із іноземною реєстрацією більш негативно оцінюють з усієї точки зору роботу прикордонників. Але в цілому можемо відмітити, що робота прикордонників на пунктах пропуску не має особливих нарікань з боку власників автомобілів з іноземною реєстрацією.

Опитування респондентів щодо рівня оперативності роботи співробітників української митної служби під час здійснення митних процедур показало наступне. Серед опитаних були ті, хто оцінив роботу митників як переважно оперативну (26,7 відсотка). Дехто взагалі не визначився з відповіддю (18,5 відсотка). Незначна частка респондентів вважала, що працівники української митної служби на пунктах пропуску є дуже оперативними (3,7 відсотка). Більше половини опитаних висловили думку, що робота цих працівників неоперативна, до того ж 23 відсотки опитаних були категоричні і зазначили, що ця робота однозначно неоперативна, а 28,1 відсотка її оцінили як «скоріше неоперативну».

Проведене дослідження дозволило визначити основні соціологічні характеристики закарпатського «пересічника». По–перше, слід відмітити, що більшість власників автомобілів з іноземною реєстрацією не є радикально налаштованими особами. Тільки третина з опитаних вважає позитивним блокування пунктів перетину державного кордону. Велика кількість респондентів висловлювалась проти таких акцій, оскільки вони створюють незручності для всіх подорожуючих. По–друге, незважаючи на радикалізм та часті акції протесту, опитувані більшою мірою підтримують законодавче вирішення проблеми «пересічки». По–третє, узагальнення показало, що власники автомобілів з іноземною реєстрацією не висловили категоричного незадоволення станом забезпечення перетину кордону на пунктах пропуску. Вони вказували на існуючі проблеми та можливості їх вирішення.

Експертні оцінки

У кінці листопада – на початку грудня 2016 року нами були проведені інтерв'ю з експертами – громадськими діячами Закарпатської області, власниками автомобілів із іноземною реєстрацією – Павлом Білецьким (голова

громадської організації «Західноукраїнська асоціація власників транзитних авто») та Петром Габрином (секретар Закарпатського обласного ромського об'єднання «Романі черхень»). У розрізі основних рубрик запитальника до інтерв'ю спробуємо презентувати експертне бачення проблеми «пересічки» в контексті прикордонного руху з країнами Європейського Союзу.

1. Важливість пункту перетину кордону «Ужгород – Вишнє Нємецке». Експерти відзначають стратегічне значення контрольно-пропускного пункту, насамперед для жителів обласного центру. «Пункт переходу кордону «Ужгород – Вишнє Нємецке» однозначно є важливим, адже задіяний у діяльність таких сфер як культура та освіта, спорт. Є багато договорів про співпрацю, майже кожного дня подорожують делегації, особливо до Кошиць та Пряшева. Поряд з цим для словацької сторони цей пункт перетину кордону виконує швидше соціальну функцію: словаки їздять для купівлі дешевих і якісних товарів, в основному на ринок по вул. Краснодонців [5].

Фактично до весни 2016 року контрольно-пропускним пуктом «Ужгород» масово «користувалися не лише «пересічники» краю, але й Львівщини та Волині, тому що не потрібно було їхати на іншу, словацьку сторону. Більшість людей елементарно не мали візи й користувалися так званим «малим колом» для п'ятиденного терміну перебування авто з іноземними номерами. Зараз ситуація погіршилася, в основному через нечисленних радикалів, які фактично лобіювали інтереси певних кіл, знову ж таки, які концентруються в столиці України. Мова йде про громадський рух «Авто Євро Сила» [5].

2. Співпраця з прикордонниками та митниками. Варто зазначити, що експерти розмежовують рівень співробітництва з прикордонною та митною службами. З останньою у громадської організації, яка захищає права «пересічників», співпраця краща. З іншого боку, «прикордонники – військова структура, отримали наказ і його виконують. Спочатку дозволили пересікати кордон по «малому колу», потім поставили залізну огорожу» [5]. Павло Білецький також відзначає, що «…з 2013 року ГО «ЗАВТРА» проводила різні круглі столи, прес-конференції. Прикордонники такі публічні заходи відвідали всього один раз. Якось ми виступили з ініціативою зборів пожертв для військових у зоні АТО, зокрема й допомоги родинам загиблих. Домовилися про розміщення дев'яти скриньок для пожертв безпосередньо на контрольно-пропускних пунктах Закарпатської області. Добре сприйняли ідею на контрольно-пропускному пункті «Дяково», інші не дуже активно підтримали нашу ініціативу. Але після того, як справи з пожертвувами від подорожуючих пішли успішно, прикордонники запропонували, щоб ми також допомогли їм – з амуніцією і т.п. Так і завершилась наша «співпраця»… Мабуть, справи в цій службі погані, бо з 2013 року на посаді керівника прикордонної служби в нашому регіоні змінено вже вісім чоловік» [5].

Співпраця прикордонників і митників із місцевою владою, на думку опитаних, недостатньо висвітлюється у засобах масової інформації Закарпат-

тя. Важко також аналізувати залучення цих служб до життя місцевої громади, «оскільки воно скоріше за все відбувається у «закритому» або «напівзакритому» для громадськості режимі» [6].

3. Контингент подорожуючих і прикордонна торгівля. Пункт перетину кордону «Ужгород – Вишнє Нємецке» використовують три найбільш численні категорії: 1) громадяни Словацької Республіки (в основному на закупівлю українських товарів); 2) громадяни України (бізнесмени, чиновники, представники освітньо-культурної сфери, заробітчани, туристи, «пересічники»); 3) громадяни інших держав (їх меншість). У результаті листопадового блокування кордону на українсько-словацькому напрямку з названої когорти подорожуючих через встановлення залізної огорожі вилучена група «пересічників». На контрольно-пропускному пункті «Ужгород» стався конфлікт між прикордонниками та «пересічниками», серед яких був і наш експерт Павло Білецький [2].

Прикордонна торгівля представлена в Ужгороді власниками магазинів, розташованих безпосередньо на українській прикордонній смузі, торговцями ринку по вул. Краснодонців, ужгородськими торговельними центрами «Дастор» та «Велмарт», пунктами обміну валюти. За оцінками експертів, це невелика група закарпатців, в основному українців. Найбільш організованою є прикордонна торгівля ринку по вул. Краснодонців. Орієнтуючись останніми роками на покупців зі Словаччини, місцеві продавці на побутовому рівні практикують словацьку мову, формують асортимент товару, ураховуючи матеріальну спроможність та потреби громадян Словаччини. Присутні також «ознаки орієнтованості на іноземного покупця: «двомовність» магазинів, реклами, розміщення «точок» безпосередньо в межах 1-2 кілометрів від контрольно-пропускного пункту» [6]. Останнім часом на Закарпатті ситуативно формується група перекупників автомобілів із іноземними номерами. Цю тенденцію можна спостерігати на авторинку біля села Кінчеш Ужгородського району. Експертами заперечується співпраця між прикордонними торговцями («кожен займається своєю справою» [6]) та наявність лідерів у цій групі.

4. Стан надання послуг на контрольно-пропускному пункті «Ужгород».

Рівень надання послуг залежить власне від інфраструктури, а це «пов'язано з реконструкцією КПП «Ужгород», яка затягнулася. Власне КПП перебуває в невтішному стані… наявність вибоїн, слабке освітлення, взагалі справляє гнітюче враження» [6]. Затяжна реконструкція призвела до антисанітарії (біотуалети «іноді заповнені «по вінця» відходами людської життєдіяльності. Мати з дитиною туди не зайде спокійно» [6]). Варто зауважити, що, згідно з проектом «Модернізація та реконструкція пунктів пропуску на словацько-українському кордоні» (загальний бюджет 7 550 тис. євро, з яких для української сторони – 4 070 тис. євро), оновлення контрольно-пропускно-

го пункту «Ужгород» мало завершитися ще в кінці 2015 року. Журналістське розслідування одного з наших експертів засвідчує про значні фінансові зловживання під час реалізації проекту [1; 3].

Стосовно якості послуг, які надаються прикордонниками та працівниками митної служби України на аналізованому контрольно-пропускному пункті, то експерти позитивно оцінюють тільки доступність інформації. Вона розміщена на стендах українською, словацькою та англійською мовами. Водночас дорожні лінії та позначки потребують ремонту, зокрема необхідне їх підсвічування. Ставлення самих прикордонників і митників до подорожуючих оцінюється по-різному, залежно від характеру й темпераменту окремих осіб [6]). Відмінностей у ставленні до подорожуючих із країн Європейського Союзу та з інших країн не спостерігається. Єдиний випадок із досвіду одного з експертів стосувався прискіпливого оформлення громадян Російської Федерації [6]. Знання мов, якими розмовляють у сусідніх країнах, використання сучасних технічних засобів для перевірки подорожуючих, застосування відповідних правових положень працівниками митної та прикордонної служб, на думку експертів, потребують вдосконалення. Особливо це стосується знання англійської мови. Рівень володіння російською, словацькою та угорською мовами загалом визнається задовільним.

5. Час очікування на українсько-словацькому кордоні. Проблема очікування на кордоні є варіативною і залежить від дня тижня та періоду доби. «Особливо довго доводиться чекати по суботах і неділях (більше 3 годин). Менше – на початку тижня. Десь з четверга до кінця тижня зростає кількість подорожуючих, відтак і час очікування, особливо на словацькій стороні. Найменше треба очікувати на перетин кордону зранку, до 9.00. Менше чекати треба в період між 17.00 та 20.00, далі до півночі відповідно знову зростає час очікування на кордоні» [5].

Тривалий термін очікування формує у подорожуючих негативне враження. На думку експерта, складається думка, ніби хтось це робить навмисно. Українські митники та прикордонники деколи розповідають, що це не від них залежить, а від словацької сторони. Часом ідуть на переговори для пришвидшення руху, але словацькі прикордонники відповідають, що в них Шенгенська зона, і на огляд кожної машини відводиться двадцять хвилин, тому все законно. Інколи машини на українській стороні організовують ситуативні «оркестри» звукових автосигналів, протестуючи проти довгого перебування на нейтральній території між українською та словацькою зонами контролю» [5].

Прикметно, що термін оформлення подорожуючих з боку українських митників розцінюється як довший. Водночас словацька сторона відзначається «затягуванням роботи» з боку прикордонної служби. «Не доводиться довго чекати дипломатам, чиновникам, представникам місцевого самоврядування. Багато випадків, коли «круті» бізнесмени, знайомі або родичі проходять без черги. Люди роблять зауваження. Але це не допомагає. Більшість мовчки

чекає своєї черги й спостерігає за «бардаком». При цьому подібна ситуація і на словацькій стороні. Багато разів бачив, коли пропускали через «зелений коридор» явно не дипломатів, а бізнесменів, представників влади, силових структур тощо. Очевидно, везли вони не лише особисті речі…» [5].

6. Корупція. На експертному рівні випадки хабарництва розцінюються як звичний (проте не обов'зковий) атрибут прикордонного руху. Він стосується в першу чергу заробітчан і перевізників товарів із країн Європейського Союзу. В основному невеликі хабарі дають для того, щоб перетнути кордон поза чергою. Причому, не лише українським, а й словацьким прикордонникам. «Останні беруть хабарі у разі, коли відсутня віза чи наявний тільки дозвіл на малий прикордонний рух, а люди (в основному заробітчани) їдуть у Чехію чи Польщу. Хабар – близько 20 євро. На словацькій стороні кордону невеликі хабарі (10 євро) активізуються під час свят, коли для пришвидшення руху відкривається дипломатична лінія перетину кордону. Хабарі дають словаки, які везуть товар, куплений в Ужгороді, додому. Це незначні хабарі, навіть у межах 5-10 гривень [5].

Експерт констатував факт, коли «в 2014 році бачив, як український прикордонник, перевіряючи автобус із заробітчанами, взяв хабар і віддавав решту водію. Я зробив зауваження керівництву служби, вони сказали, що обов'язково факт буде перевірено й у разі його підтвердження винуватець буде покараний» [5].

Повертаючись до проблеми «пересічників», варто згадати про хабарництво в контексті використання «малого кола» на українській частині кордону. «Оскільки більшість власників машин із іноземними номерами не мають віз, то їздили на кордон із простроченими (більше 5 днів) машинами та «довідками про ремонт» на КПП «Ужгород». Давали по 200 грн. Для жителів Львівщини, Волині суми хабарів митникам за те, щоб не створювати власникам машин із іноземними номерами додаткових турбот коливалися від 500 до 1,5 тис. гривень. Наразі про це не йдеться, все «по закону». «Пересічники» на Закарпатті перетинають кордон на інших пунктах – «Тиса», «Лужанка» та ін.» [5].

ВИСНОВКИ

З огляду на вище проаналізовані результати моніторингового емпіричного соціологічного дослідження, яке було проведено в рамках другого етапу проекту «*Новітня історія транскордонного співробітництва в Карпатському регіоні*»», можна зробити ряд висновків, які стосуються не лише нинішнього становища на кордоні України із Словаччиною, а і необхідності подальшого вивчення за допомогою соціологічних інструментів громадської думки населення по різні сторони нового Східного кордону взагалі.

Населення прикордонних територій має свою специфіку, яке, попри життєдіяльність по різні сторони кордонів, пов'язане рядом факторів, об'єднуючи цих людей в певний осередок – в якості безпосередніх суб'єктів транскордонних процесів.

Це проявляється в тому, що мешканці прикордонних територій активно включаються в культурні, історичні, сімейні та економічні відносини з населенням по іншу сторону кордону.

Тому для розуміння, вивчення і організації транскордонного співробітництва важливо також зважати на громадську думку населення, що проживає поблизу кордону. Зазвичай, оцінка настроїв певних груп, їх порівняльний аналіз неможлива без залучення соціологічного супроводу процесів транскордонного співробітництва на кордоні України та Словаччини.

Що ж торкається дуже актуальної проблеми «пересічників», то суб'єктам управління можна запропонувати такі рекомендації:

1. У короткостроковій перспективі на рівні Державної прикордонної служби України та Державної фіскальної служби України вирішити проблеми довгих черг і завантаження контрольно-пропускних пунктів, знизивши у такий спосіб соціальну напругу серед подорожуючих через перманетні акції протестів і блокування кордону окремими групами із середовища «пересічників». Механізмом вирішення названих проблем є встановлення додаткових (експериментальних) смуг на контрольно-пропускних пунктах для власників автомобілів із іноземною реєстрацією. До прикладу, додаткову (експериментальну) смугу для «пересічників» на кожному із контрольно-пропускних пунктів західних областей України можна створити за рахунок використання резервної смуги, яка використовується для проїзду дипломатичних делегацій, рейсових автобусів та спецтехніки у разі виникнення надзвичайних ситуацій на кордоні. Цей захід тривалий час обговорюється на різних конфе-

ренціях, круглих столах, робочих зустрічах. Використання резервної смуги вже розглядалось як можливе і перспективне на рівні Закарпатської області. У разі створення додаткової смуги для автомобілів із іноземною реєстрацією підвищиться ефективність роботи пунктів перетину державного кордону, збільшиться швидкість його перетину. Вказаний захід може бути реалізовано у короткостроковій перспективі (1-2 роки), оскільки він не потребує додаткової тривалої підготовки.

2. У середньостроковій перспективі на рівні Верховної Ради України законодавчою нормою встановити визначену щомісячну (або щорічну) плату для власників автомобілів із іноземною реєстрацією, нівелювавши таким чином виснажливу для всіх сторін процедуру п'ятиденної «пересічки». За результатами наших соціологічних та експертних опитувань виявлено, що оптимальний розмір такого платежу може становити 300 грн. (або 10 євро) на місяць. Впровадження вказаного заходу, по-перше, сприятиме наповненню бюджету, по-друге, дозволить великою мірою знизити рівень завантаженості контрольно-пропускних пунктів, по-третє, знизить можливість корупції в цій сфері. Зазначене можливе в середньостроковій перспективі (3-4 роки), оскільки потребує комплексної розробки й прийняття законопроекту на парламентському рівні та його подальшого впровадження на всіх щабелях виконавчих структур, зокрема Державної прикордонної служби України та Державної фіскальної служби України.

3. У довгостроковій перспективі на рівні Верховної Ради України в рамках прийняття поправки до окремих законів закріпити зменшені розміри митних платежів і зборів на вживані імпортні автомобілі, розмитнення цих автомобілів та остаточне усунення процедури «пересічки». Цей захід є стратегічним та необхідним з огляду на вимоги українських споживачів щодо придбання вживаних автомобілів за цінами, наближеними до європейських. Названий захід, на наш погляд, передбачає комплексне загальноукраїнське соціологічне дослідження щодо розміру зменшення митних платежів; написання, прийняття та реалізацію відповідного законопроекту. Вказана рекомендація з використанням соціально-економічних розрахунків може бути детально розроблена та реалізована впродовж 5-7 років з урахуванням дотримання принципу «справедливого балансу» приватних інтересів із числа різних соціальних верств українського суспільства та структури державного управління України загалом. Потрібно знайти консенсус між інтересами осіб, які є власниками автомобілів із іноземною реєстрацією, з одного боку, з іншого – інтересами держави щодо наповнення бюджету, дотримання екологічних норм, збереження вітчизняного автомобільного ринку тощо.

ЛІТЕРАТУРА

1. Білецький П. ДФС України свідомо притримує десятки мільйонів гривень на реконструкцію КПП «Ужгород» [Електронний ресурс]. – URL: http://groza-news.com.ua/?p=6983
2. Білецький П. На КПП «Ужгород» прикордонники відгамселили автомобілістів лише за бажання повернутися в Україну [Електронний ресурс]. – URL: http://groza-news.com.ua/?p=7149
3. Білецький П. Чому земляки губернатора Закарпаття затягують масштабну реконструкцію КПП «Ужгород»? [Електронний ресурс]. – URL: http://groza-news.com.ua/?p=5415
4. Зан М., Шелемба М. Феномен «пересічника»: виклик ефективності прикордонного руху з країнами Європейського Союзу. –Братислава: Дослідницький центр Словацької асоціації зовнішньої політики, 2017. – 32 с.
5. Інтерв'ю з головою громадської організації «Західноукраїнська асоціація власників транзитних авто» (ЗАВТРА) Павлом Білецьким (1 грудня 2016 року, м. Ужгород). – Архів авторів.
6. Інтерв'ю з секретарем Закарпатського обласного ромського об'єднання «Романі черхень» Петром Габрином (23 листопада 2016 року, м. Ужгород). – Архів авторів.

Наукове видання

АНАЛІЗ РЕЗУЛЬТАТІВ
емпіричного соціологічного дослідження транскордонного співробітництва

За загальною редакцією доктора соціологічних наук,
Надзвичайного і Повноважного Посла
Сергія Устича

Підписано до друку 6.07.2018. Формат 60x84/8. Гарнітура Cambria.
Папір офсет. Друк офс. Ум.друк.арк. 7,4. Зам. № 1616. Тираж 500 прим.

Оригінал-макет виготовлено та віддруковано: ТОВ «РІК-У»
88000, м. Ужгород, вул. Гагаріна, 36. тел.: 66-00-80, e-mail: print@rik.com.ua
Свідоцтво Серія ДК №5040 від 21 січня 2016 року